

EDİRNE CAMİLERİ VE SELİMİYE SEMPOZYUMU

(1-2 EKİM 2021 – EDİRNE)

SEMPOZYUM
BİLDİRİ
KİTABI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 2181
İLMİ ESERLER - 317

Genel Koordinatör: Prof. Dr. Huriye MARTI

Yayın Yönetmeni: Doç. Dr. Fatih KURT

Koordinasyon: Lokman ARSLAN

Tashih: Betül ERBAŞ

Grafik Tasarım: Gökhan ÇAKIR

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 05.04.2022/03

2021-06-Y-0003-2181

ISBN: 978-625-435-311-6

Yayın Tarihi: 21.07.2022

İletişim: Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı

No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA

Tel: (0 312) 295 72 93 - 94

Faks: (0 312) 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

XIV. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE OSMANLI EDİRNE'SİN- DE KAYBOLAN CAMİLER VE MESCİTLER

Orhan BÜYÜK

DİB Edirne Müftülüğü Kur'an Kursu Öğreticisi, Trakya Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi.

Özet

Edirne 1361 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedildikten sonra şehrin fiziki yapısındaki değişimiyle manevi yapı da farklı bir boyut kazanmaya başlamıştır. Fetihden sonra Kale-i içi'ndeki kilise camiye çevrilmiştir. Hemen akabinde ilk tarihi cami de şehre bina edilmiştir. Türk nüfusun artmasıyla birlikte şehirde yapılmaya başlayan camiler ve mescitler de çoğalmaya başlamıştır.

Tarihin akışı içerisinde Osmanlı'dan günümüze Edirne şehrinde birçok camii ve mescidin inşa edildiğini görmekteyiz. Fakat yıllar içerisinde yangın, deprem, su baskınları, savaşlar ve istilaların etkisinin yanında satılarak veya yıktırılarak birçok tarihi camii ve mescidin şehrin var olan dokusundan kaybolduğuna şahit olmaktayız. Edirne 1828-1829 ve 1877'de Ruslar tarafından, 1913'te Bulgarlar, 1920'de Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Sekiz-dokuz muazzam yangın, iki de pek şiddetli zelzele geçirmiştir. Özellikle H.1159 (M.1746), büyük Edirne yangını H.1165 (M.1752) 'deki Ramazan depremi ve istilalar Edirne'yi en çok tahrip edenlerin başında gelmiştir. Bunun dışında bazen mahallelerin eski yerleşim alanlarından yeni yerleşim alanlarına kayması da tarihi camileri ve mescitleri mahzun konumuna getirmiştir. (Evliya Kasım Paşa Camii gibi) Bazı camiler ve mescitler günümüzde mevcut olmamasına

rağmen önceden bulunmuş olduğu sokağa ismini vermiş olup; günümüzde ise sessiz bir şekilde ortadan kaybolmuştur.

Müslümanlar bulunmuş olduğu mekânlarda camii ile hayat bulmuş ve camii ile etrafına hayat vermişlerdir. Şehirde bu kadar çok camilerin olması hayır sahiplerinin bu konuda istekli olduğunu, birçok amacın dışında yaygın eğitim kurumu olarak da aktif bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca ibadet ve buluşma mekânları olarak cami ve mescitlerin toplumu buluşturan ve insanları kaynaştıran önemli bir işleve de ev sahipliği yaptığına da şahit oluyoruz. Bundan hareketle cemaatle namaz kılmanın Edirne’de yaygın olduğunu da ifade edebiliriz.

Bu çalışmamızda hayatta olmayan tarihi camiiler ve mescitler Osmanlı Arşiv Belgeleri, şehir tarihi çalışmaları, diğer kaynak eserlerin yanında bizzat gözlemleyerek tarihi camii kalıntı fotoğraflarıyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edirne, Cami, Mescit, Tarihi Miras, Osmanlı.

Giriş

Edirne Şehri tarihi dokusu ile çok dikkat çekici bir görünümüne sahiptir. Şehrin kuruluşunda, imarında hükümdarlar ve devlet idaresinde olanlar önemli ölçüde rol oynamışlardır. Hemen hemen her adım başı bir tarihi dokuya rastlamak mümkündür. Şehir; camileri, medreseleri, köprüleri, kervansarayları, han ve hamamları, çeşme ve sebilleri, köprüleri, bedesten ve çarşıları, tekke ve dergâhları, türbe ve mezarlıklarıyla adeta açık hava müzesi hüviyetindedir.

Hiç şüphesiz ki şehirlerdeki en önemli yapılar, camiler, medreselerdir. Edirne denilince akla ilk gelen eser Selimiye Camii'dir. Selimiye Camii'nden başka şehirde epeyce camii mevcuttur. Bu çalışmamızda bugün itibarıyla faal olan camiler zikredilmeyecektir.¹ Çeşitli nedenlerle zamanla ortadan kaybolan camiler ve mescitler ile ilgili yapılan çalışmalar ortaya konulacaktır. Camiler Kiliseden Çevrilen Camiler, Tabhaneli Camiler, Büyük Selatin Camileri, Tek Kubbeli Camiler şeklinde görebiliriz. Bu camiler arasında Cuma namazının kılındığı büyük cami, diğer bir deyişle “ulu” cami halkın nazarında büyük bir önem taşırdı. Bunun yanında halkın yaptırdığı mescitler şehrin mahallelerine dağılmıştır. Bu mescitlerin

¹ Selimiye Camii, Üç şerefeli Camii, Eski Camii, Sultan II.Bayezid Camii ve Külliyesi, Muradiye Camii, Daru'l Hadis Camii, Ayşe Kadın Camii, Beylerbeyi Camii, (Sofu Bayezid) Sarı Camii, Kıyak Baba Camii, Taşlık Camii, Hıdır(Hızır) Ağa Camii, Selçuk Hatun Camii, Defterdar Mustafa Paşa Camii, Medrese Ali Bey Camii, Sarıca Paşa Camii, Yıldırım Camii, Gazi Mihal Camii, Şah Melek Paşa Camii, Süleymaniye Camii, Lari Camii, Sitti Sultan Camii, Mezid Bey veya Yeşilce Camii, Kadı Bedreddin Camii, Süle Çelebi Camii, Kuş Doğan Camii, Şeyhi Çelebi Camii, (Şehabeddin Paşa) Kirazlı Camii, İsmail Ağa Camii, Ak Mescid Camii, Alaca Mescid Camii, Çakır Ağa Camii, Sitti Sultan Camii, Yahya Bey Camii, Arif Ağa Camii, Gazi Hoca Camii, Gazzaz Salih Camii, Kuşçu Doğan Camii, Yeşilce Camii, Hasan Sezai Camii Dergahı, Oktay Aslanapa, *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, (İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları 2014), 14-98.

bazıları Cuma namazının kılınmasıyla camiye dönüşmüştür. Bazıları da mescit olmasına rağmen cami ile isimlendirilmiştir.

Edirne tarihçilerinden Abdurrahman Hibri Edirne’de H. 1046’da (M.1636) bizzat kendisinin de tespit ettiği 10’u selatin camii olmak üzere toplam da 40 camiden bahseder.¹ 1650 yılında Edirne’yi ziyaret eden Evliya Çelebi de 314 caminin olduğunu ifade eder.² Ahmet Badi Efendi ise Edirne’de 16’sı selatin Camii olmak üzere 61 adet caminin olduğunu kullanılır durumda ve harap halde toplamda 164 mescidin var olduğunu dile getirir. Edirne’de mamur ve harap 164 mescit vardır³ En geniş bilgi toplayan Badi Efendi’ye göre toplam camii ve mescit sayısı 225’tir. Rıfkı Melül Meriç yapmış olduğu araştırmada; 1945’te, mevcut sağlam ve harap 84 cami ve mescitten 21’i cemaate açık olduğunu ifade eder. İsmiyle birlikte 61 cami ve 164 mescit ismi sayar.⁴ 84 tane cami ve mescidin de birkaç isimle zikredildiğini ifade eder.⁵ Rıfkı Melül Meriç 1963 yılında Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri Dergisi’nde “Edirne’nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında” başlıklı makalesi ile de Edirne’deki tarihi eserlerin serencamını ortaya koymuştur. Oktay Aslanapa ise 25 tane camiden bahsetmiştir.⁶

Edirne Kazasının Üsküdar, Ada, Çöke nahiyelerinin içerisinde yer alan camilerinin veya köylerde yer alan camilerin de Edir-

¹ Abdurrahman Hibri, *Enisü’l Mûsamirin*, 7b-14a, Edirne Yazma Eserler Kütüphanesi, Arşiv No:2344.

² Semavi Eyice “*Edirne Mimari*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994, 10: 431.

³ Ahmet Badi Efendi, *Riyaz-ı Belde-i Edirne*, (Haz.), Niyazi Adıgüzel, Raşit Gündoğdu, (Trakya Üniversitesi Yayınları İstanbul 2014) 1: 54, 133, 135.

⁴ Rıfkı Melül Meriç, *Şehrin Hüzünü Edirne’nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında*, (sad.), Asaf Meriç (İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2013), 26-36.

⁵ Rıfkı Melül Meriç, A.g.e, 64-66.

⁶ Oktay Aslanapa, A.g.e, 14-98.

ne'deki camilere dahil edilmesi Edirne şehrinde tam olarak kaç adet caminin ve mescidin olduğu konusu henüz netlik kazanmamıştır. Edirne kazası olarak adlandırılan bölgede 1873'te toplam 165 camii ve 15 mescit bulunurken, 1902 senesi cami ve mescit sayısı 157 olarak belirtilmiştir.¹

Rif'at Osman 1907-1919 yılları arasında yapmış olduğu 12 senelik çalışmasını "Edirne Evkaf-ı İslâmiye Tarihi Camiler ve Mescidleri" ismi ile yayımlamış olup burada bugün hayatta hiç olmayan 132 tarihi cami ve mescidler ile ilgili geniş bilgiler vermiştir. IV. Murad zamanında H.1043 (M.1633) senesinde Edirne'de yapıların tespit ve yazımında; sekizi sultan ve üç yüzü vezirler, alimler, zenginler ve diğer hayır sahipleri tarafından yapılmış toplamda 308 caminin olduğundan bahsedilir. 1650'de 14'ü selatin olmak üzere 314 sağlam ve cemaate açık, 1892'de 157 cami ve mescit vardı.²

Edirne'deki mimari eserler, önce 1146'da (1733-1734) büyük yangında harap olmuş, arkasından, 1165 Ramazanında (Temmuz 1752) depremi ve halk arasında 18 Muharrem 1260 (8 Şubat 1844) "Büyük Su" denilen felaket esnasında Tunca Nehri taşmış sular Zindan Altı denilen yere kadar çıkmıştır. Su sekiz gün kalmıştır.³ 21 Safer 1245 (M.1829) ve 1877-1878 Rus istilası ile tarihinin en büyük felaketini yaşamıştır. Daha sonraları 1912-1913 Balkan savaşları sonrası Bulgar İşgali, 1920 Yunan işgali, 1953 depremi gibi sebepler ve çeşitli tesirlerle söz konusu eserlerin büyük kısmı harap olmuş ve bugün içerisinde namaz kılınabilecek derecede ancak on beş yirmi cami kalmıştır. Yıkılmış ve kapalı

¹ Halûk Kayıcı, *Salnamelere Göre İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı*, (Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2013), 74.

² Rifkî Melûl Meriç, *A.g.e.*, 18.

³ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Evkâf-ı İslâmiyye Tarihi Camiler ve Mescidler*, (sad.), Ülkü(Ayan) Özsoy, (Ankara 1999, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları), 128.

olanlardan büyük kısmının arsaları dahi bugün kaybolmuştur.¹ Ayrıca 1930-1940 yılları arasında Vakıflar İdaresi tarafından pek çok eserin satılması ve bunları alanların binaları yıktırarak arsalarına ev yaptırmaları ile Edirne'nin vakıf yapılarının büyük kısmı yok olmuştur. Mimar Sedat Çetintaş 23 Temmuz 1940 tarihinde yazdığı raporda, "üçüncü derecede görülüp lüzumunda yıktırılması caiz görülen binalar" olarak 65 eserin adını yazmıştır. Rıfki Melül Meriç tarafından tespit edildiğine göre 1928-1948 yılları arasında bazıları arsa halinde olan 120 cami ve tekke satılmıştır.²

Edirne'deki camilerin ve mescitlerin bir kısmı tekke ve zaviyeden camiye dönüşmüştür. Be durum Edirne özelinde ayrıca değerlendirilmelidir. Balkan fetihlerine çıkarken ordunun Edirne sahrasında toplanması ve uzun süre Edirne'de kalması şehrin Balkan fetihlerine hazırlık merkezi oluşturması tekke ve zaviyeleri daha işlevsel hale getirmiş ve askerin ve halkın eğitiminde vazgeçilmez bir konuma gelmiş. Medreseler ilim, zaviyeler ise toplumun manevi ve ahlaki açıdan eğitilmesine yönelik esaslar üzerinde yoğunlaşmışlardır. Büyük şehirlerde ve kervan yolları üzerinde inşa edilen tekkelerde tasavvufi eğitimin yanında han, imaret ve kervansarayların gördüğü hizmette yürütülmekteydi. Tekke mensupları sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı güçlendirerek devlet yöneticileriyle yakın ilişkiler kurmuşlardır. Sohbet, ibadet, muhabbet ve hizmet merkezli dinî hayatı esas alan tekkelerde en üst düzeyde coşku ve heyecan hakimdi. Hiçbir ayırım yapmadan herkese hizmet veriyorlardı. Bazı tekkeler de devletin iskân politikasına uygun yerlere yerleşmişlerdi. Devletçe desteklenmişlerdir. Güvenliği sağlamada devletin yükünü hafifletmek-

¹ M.Tayyib Gökbilgin, "Edirne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994,10:427; Tosyavizade Rifat Osman, A.g.e, 19.

² Semavi Eyice "Edirne Mimari", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994,10: 431.

teydiler.¹ Edirne'nin konumu tekkelerin fonksiyonu bakımından önemliydi. Daha sonraki aşamada tekkelerin bazıları da cami ve mescide dönüştürülmüştür. Bunlardan bazıları Şeyh Şucaeddin, Şeyh Mesud Bey, Şeyh Ömer, Noktacızade Kasım Efendi, Şerbeddar Hamza Bey, Karaca Ahmet, İbrahim Efendi tekkeleri sonradan minare, minber ilave edilerek mescit veya camiye dönüştürülmüştür. Örneğin Şeyh Sadık Dede Zaviyesi keçeciler çarşısında olup H.1046 (H.1636/1637) senesinde cami olarak kullanılmaya başlanmıştır.²

Ayrıca cami ve mescidlerde görev yapan imam ve müezzinlerin, devirhanların, şeyhlerin ücret ve maaşları bizzat ya vakıf tarafından ya da devlet tarafından ödenmiştir. Örneğin H.22.09.1103 (M.07.06.1692) senesinde yevmi üç akçe vazife ile Şeyh Şeca Karamani Camii'ne devirhan olarak el Hacc Mehmet görevlendirilmiştir. Noktacı Camii'ne H.1111/M.1699 yılında şeyh tayin edilmiştir.³

1935 'te Eylül ayında Atatürk, İstanbul'da Deniz Köşkü'nde, vekillerden, meb'uslardan, alimlerden, matbuat mümessillerinden oluşan bir hey'eti eski eserler hakkında görüşmeye davet etti. Bu eserlerin yıktırılması, yok edilmesi için değil; yine korunması, tamir edilmesi için karar verildi. Ne yazık ki nadan, cahil, tatlı su türkü birçok kimseler, yine alabildiklerine tahrip ve yok etmeye devam ettiler. Bir kısım cahil halk da taş, tuğla ve kereste gibi ihtiyaçlarını kolayca, ucuza ve bedavasına temin etmek imkanını elde ettiği için bu yıkıma seve seve iştirak ettiler⁴ Ayrıca bu çalışmayla birlikte Osmanlı medeniyetinde halkın cami ile ne kadar iç içe ol-

¹ Mustafa Kara, "Tekke", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40:368-370.

² Halûk Kayıcı, A.g.e, 81.

³ BOA, İE.EV.29/332501/29.02.1111.

⁴ Rıfık Melûl Meriç, *Şehrin Hüznü, Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında*, (Edirne Valiliği Yayınları, 2013), 17.

duğu görülecektir. Edirne şehrinin Osmanlı hakimiyetine geçmesinden sonra şehirde kaç tane camii ve mescit sayısının olduğu, bundan hareketle Müslüman nüfusun yoğunluğunun olduğu ortaya çıkacaktır. Böylece tarihi mirasa olan vefa borcumuzu da bir nebze de olsa yerine getirmenin bahtiyarlığını yaşayacağız.

Kaybolan Camiler ve Mescitler

Halebi Camii: Kale içinde Keçeciler Kapısı yolu üstünde dört kemer üzerinde yapılmış bir kubbesi vardır. Taş minaresi olmayıp ahşaptan yapılmış bir minaresi vardı. Burası önceleri kilise olup I. Murad'ın emri ile camiye dönüştürülmüş ve ilk defa Cuma namazı bu camide kılınmıştır. Bazı kaynaklarda önceden burada Ayasofya kilisesi olduğu ifade edilmiştir.¹ Halebi Camisi denmesinin sebebi de Fatih Sultan Mehmed'in hocalarından Seracettin Mehmet bin Ömer Halebi'nin II. Murad tarafından burada yaptırılan medreseye ilk müderris tayin olunmasından dolayıdır. I. Murad tarafından cami yapıldığı halde bu caminin tam takım vazifeleri Yıldırım Vakfından tayin edilmiştir. Bunlar da hatib, imam, müezzin, kayyım, devirhan, ser mahfil, tekrar iki devirhan, müezzin-i sala, ihlashan ve vaiz-i Cuma'dır.² Halebi Camisi 1165/1752 zelzelesinde yıkılmış ve vakfı olmadığı için ne camisi ne de medresesi bir daha yapılamamıştır. Medresenin ve caminin yerleri bile şimdi kesin olarak belli değildir.³

¹ Semavi Eyice'ye göre Edirne'nin fethinden sonra camiye çevrilen yalnız bir Bizans kilisesi bilinmektedir. Bu da Kale içindeki Ayasofya veya Halebi Camii'dir. Semavi Eyice, *Edirne Mimari*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994) 10:434.

² Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde I.Murad-Çelebi Mehmed-II.Murad ve Fatih Devri Eserleri*, Yayına Hazırlayanlar İ.Aydın Yüksel-İ.Numan, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, Ocak 2014 İstanbul, 14.

³ Abdurrahman Hibri, *Enis'ül Mûsamirin*, varak 11b; Örfi Mahmud Ağa, Örfi Mahmut Ağa, *Berây-ı Şehri Edirne*, vr.60a, 2195/1-3; Ahmed Badi Efen-

Kilise Camii: Kale içinde Kilise Sokağı'nda yer alan eski ismi Panaiye olan bir kiliseden döndürme bir cami olup, Fatih Sultan Mehmed'in emri ile yıkılmış olup yerine iki paye üzerine altı kubbeli büyük bir cami yapılmış idi. Semavi Eyice yapmış olduğu araştırmada bu yapının şehrin dışındaki Yıldırım Camii olduğunu dile getirir. Bu cami serbest haç biçiminde bir binanın temelleri ve belki de duvar kalıntıları üzerine oturtulmuştur. Haçın iki kolu arasına duvar çekilerek ocaklı birer tabhane odası yapılmıştır.¹ Bu cami de 1165/1752 zelzelesinde yıkılmış vakfı olmadığı için bir daha yapılamamıştır.² 18.02.1084 tarihinde Edirne'de Yıldırım Bayezid Han Evkafından Kilise Camii'ne hatip olan Şaban Hasan ihtiyarlayınca kasrı yed ederek yerine müstehak olan Hafız Mustafa sıdk ve inayet buyurulmak ricasında arz edilmiştir.³ Yine 05 Mart 1743'te Kilise Camii'nde müezzin olan Hacı Mehmed Efendi 3 akçe ile müezzin olup vefatıyla yerine yeni görevlendirme yapılmıştır.⁴

Şeyh Şücauddin Camii: Tunca Nehri kenarında Debbaghane Mahallesi'nde tarihçilerin Ebül Hayrat adını verdikleri II. Murat'ın meşhur Şeyhi Şüca adına yaptırdığı zaviyedir. Burasının çatısı ahşap, kiremit döşeli ve büyük bir minareli camii şeriftir. Bitişğinde küçük ve mamur bir de mescit vardı. Sonra Kanuni Sultan Süley-

di, *Riyaz-ı Belde-i Edirne*, (Haz.), Niyazi Adıgüzel, Raşit Gündoğdu, 1/1, (Trakya Üniversitesi Yayını, 2014). 107-108; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, (İstanbul: Resimli Ay Matbası, 1939), 53.

¹ Semavi Eyice, "Edirne Mimari", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994) 10: 434. Ancak Osman Nuri Peremeci Kilise Camii ile Yıldırım Camiinin ayrı camiler olduğunu belirtir. Kilise Camiinin 1165/1752 depreminde yıkıldığını vakfı olmadığı için de bir daha yapılmadığını belirtir. Osman Nuri Peremeci, *Ag.e*, 53.

² Abdurrahman Hibri, a.g.e, vrk. 11b, E.H.Ayverdi, a.g.e, c.III, s.214. Osman Nuri Peremeci, *Ag.e*, 53.

³ BOA, C.EV, 18.02.1084/4 Haziran 1673.

⁴ BOA,C.EV, 152.7599.02, 09 Muharrem 1156/05 Mart 1743.

man zamanında H. 942 (M.1535) senesinde mescit camiye dönüştürülerek minare ilave edilerek bina olunmuştur. 1165 Ramazan depreminde yıkılmış, istila ve işgaller neticesi de cami harap olmuş olup; şimdi ise yalnız minaresinin şerefeye kadar olan kısmı kalmıştır. Şeyh Şuca'nın kabri de cami avlusundadır.¹ 1692'de Şeyh Şeca Camii şerifinde yevmi üç akçe ile devirhan olan el Hacc Ahmet fevt oldukça İbrahim adında kişiye tevcih olundu.²

Noktacızade Camii: Bu cami Meydan Mahallesi'nde Kıyık tarafındadır. H. 897/ M. 1491-1492 tarihinde Noktacızade diye anılan Şeyh Mehmed bin Yusuf'un yaptırdığı caminin mimari özellikleri hakkında bilgi sahibi değiliz.

Noktacızade Mescidi: Mumhane Mahallesinde Noktacızade Mescid-i Şerifi olup haraptır. Bir minaresi vardır.³ Bu caminin bugünkü yeri Kıyık'ta Bulgar Kilisesi'nin yakınında olup sadece sokağa ismini vermektedir ve yeri tam olarak belli değildir.

Noktacı Camii: Sıkça Murad Mahallesi'nde H. 941 tarihinde vefat eden Noktacı Kasım Efendi tarafından yaptırılmıştır. Sıkça Murad Camii'ni 1508 yılında Noktacı Kasım Efendi inşa etmiştir. Dahilen bir ve haricen üç kubbeli ve bir minareli olmak üzere bina edilmiştir. H.1040 (M.1631) tarihinde bir cuma günü sala ile ezan arasında dış kubbelerin üçü birden kimseye zarar vermeden yıkılmıştır. Yerine sonradan çatısı ahşaptan bir bina inşa olunmuştur. 1165 senesinde yıkılmıştır.⁴ Sıkça Murad Mescidi: H.941/M.1534 tarihinde Noktacı Kasım Efendi tarafından yaptırılan bir minareli ve kubbeli cami peksimet ambarı iken H.31 Temmuz 1337/M.1921 de yanmış ve sonra Karaağaç'ta yapılmak

¹ Abdurrahman Hibri, Ahmed Badi Efendi, *Riyaz-ı Belde-i Edirne*, s.C.1, s.108; Peremeci, 75; Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Evkafı İslâmiyye Tarihi*, 88.

² BOA, TS.MA.E, 843/16, H. 22.09.1103/M.07 Haziran 1692.

³ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 158.

⁴ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 128.

üzere sökülerek denilen yere taşınmış iken son hudut düzetmesinde vazgeçilmiştir. Mescidi haraptır.¹ Bugünkü Defterlarlık binasının yakınındaki sokakta idi. Şimdi yoktur.

Alemdar Camii: Alemdar Mahallesi'nde Alemdar Cami sokağında Alemdar Hasan Baba tarafından bina edilmiş olan Alemdar Camii'dir ki evvela mescit olarak bina edilmiş olup sonra minber ilave edilerek camiye çevrilmiştir. Çatısı ahşap ve haraptır. Bir minaresi vardır.² Rifat Osman'a göre; Alemdar Hasan Baba Vakfından çatısı ahşap, bir minareli küçük bir mescit idi. Harap ve terk edilmiş olmasına binaen bir sene önce yıktırılmıştır. Arsası ve minaresi mevcuttur.³ Rıfkı Melül Meriç 1940'ta yıkılmış olduğunu kaydetmiş ise de, Badi Efendi H.1315 (M.1899) da harap olduğunu bildirmektedir. Camii'nin sahasının 890 olduğu ifade edilir.⁴ 8 Eylül 1940 tarihli karar gereğince minaresinin taşları satılığa çıkarılmıştır. 28 Eylül 1940 tarihinde de cami arasa satılmıştır.⁵

Alemüddin Camii: Saraçlar Camii Hacı Alemüddin Camii Abacılar başında Üç Şerefeliye 100 m. mesafede kubbeli, zarif bir cami idi. 1953'te Belediyece istimlak edilerek yıktırıldı. Rıfkı Melül, Hacı Alemüddin'in camiye 860 (1456) senelerinde yaptırdığını ve 864'te vefat ettiğini belirtir. 1920 senesinde Rif'at Osman Bey tarafından çekilip sonradan bulunan bir resme göre moloz taşı ve tuğla ile yapılmış çatılı bir mescittir.⁶ Ali Paşa Çarşısı'nın orta kapısı yakınında Saraçlar Camii demekle meşhur olan 864 tarihinde vefat eden el Hac Alemüddin adında sahibü'l hayrın bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı bir kubbedir, bir minaresi vardır.1045 tarihinde camiye çevrilmiştir.

¹ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 39.

² Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 131

³ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Evkafı İslâmiyye Tarihi*, 138.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 183-184.

⁵ Rıfkı Melül Meriç, A.g.e, 76.

⁶ Ekrem Hakkı Ayverdi, 196-197.

1165 zelzelesinde yıkılmıştır. Sonra çatısı ahşaptan tekrar bina olunmuştur.¹

Alemeddin Camii Serifi kazayla meydana gelen büyük yangında yanıp dört duvarı tamamen yenilenmeye muhtac olduğuna ve tamir ve termimi için kesf ve tahmîn olunduğuna dair hüccet suretidir. Mahmiyye-i Edirne'de vâki' merhûm Alemeddin Câmî-i Serifi bundan âkdem be-kazâ'u'llahi te'âla vâki' olan ihrâk-ı kebîrde muhterik olub cidâr-ı erba'ası bi'l-küllîyye tecdîde muhtâc olub² büyük bir yangında dört duvarı tamamen yenilenmeye muhtaç bir haldedir. Merhum el Hac Alemeddin Camii Şerifin vazife-i muayyine ile mütevellisi olan Hasan bin Sadık'ın vakıf işlerini yürütmede eksiklikleri sebebiyle görevden alınıp yerine İbrahim bin Mehmet tayin edilmiştir.³

Saray-ı Hümayun Camii: Mabeyn Camii ve Hünkâr Camii, olarak da isimlendirilen cami, Saray-ı Cedid'de harem dairesinin dış kapısının açıldığı alanda bulunmaktaydı. Minaresiz, kâgir ve ahşap çatısı kurşunla örtülüydü. Sarayda kaldıkları dönemde padişahların beş vakit namazı bendegân ve mukarrebânı ile burada kılmaları saray adetlerindendi. Anlaşıldığı kadarıyla padişahların olmadığı dönemlerde, Saray Camii de kapatılarak kullanılmamaktaydı. Nitekim Edirne'de Bostancı Ocağı ilga olduğunda, bostancıbaşı ve bostancı kethüdalarının ikamet ettikleri yerlerdeki eşyalar defter edilerek bu camiye konulmuş ve mühürlenmişti. Ayrıca Sarayı'ndeki birçok yapı gibi Mabeyn Camii de 1829 yılındaki Rus işgalinde zarar gören yapılar arasındadır.⁴

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 125.

² Oğuzhan Samıkıran, *138 Edirne Şer'iyye Sicili, H. 1119-1161/M.1707-1748*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ 2006), 410-411.

³ BOA, AE.SMMD.IV, H.25.12.1088/18 Şubat 1678.

⁴ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Sarayı*, Haz. Süheyl Ünver, (Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi 1989), 85.

Kışla Camii-Sultan Mahmud Camii: Sonradan, Piyade Kışla-i Hümayun Camii olarak da isimlendirilmiştir. Asâkir-i Mansure Kışlasındaki askerlerin kullanımı için kışla ile birlikte II. Mahmud'un emri ile 1836 yılında inşasına başlanmış, 1837 yılında tamamlanmıştır. Kışlanın hemen doğu tarafında idi. Temel ve minaresi taş yapılı, binası tahta kuşaklı olarak halis harç ile tuğladan, çatısı karaağaç tahtasından, üzeri kiremit örtülü olarak inşa edilmiştir. 27x27 zirâ (yaklaşık 20x20 m.) boyutlarında kare planlı ve 5 zirâ (3,75 m.) yüksekliğindeydi.¹

Edirne Açık Ceza İnfaz Kurumu Mimari Restorasyon İş Kolu bünyesinde bulunan yaklaşık 50 hükümlü tarafından araştırma kazısı yapılan Mahmudiye Camii, genel hatlarıyla ortaya çıktı. Günümüze sadece yıkık minaresi ulaşan ve 'Kayıp Camii' olarak anılan Mahmudiye Camii araştırma kazısı ile ortaya çıkarıldı.²

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra II. Mahmut tarafından Süleyman Paşa Mezrası denilen yerde H. 1243 (M.1827) tarihinde büyük bir camii-i şerif inşa olunmuştur ki, büyük ahşap çatısı kiremit ile döşeli ve bir minarelidir. Balkan harbinden sonra zarar görmüş H.1334 (M.1915) yılında Müşir İbrahim Paşazade Nureddin Paşa'nın gayretleriyle yeniden tamir edilmiştir.³

Abdurrahman Mescidi: Abdurrahman Mahallesi'nde Edirne Kadısı olan Amasyalı Mevlâna Abdurrahman bin Seyyid Ali'nin H. 957 de bina eylemiş olduğu mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Bir minaresi vardır. 1165 zelzelesinde harap olmakla vakıf

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 132; Sadık Emre Karakuş, Osmanlı İdaresinde Edirne, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (1789-1830), Elazığ 2018, 91.

² <https://www.milliyet.com.tr/galeri/1827-yilinda-yapilmisti-mahkumlar-ortaya-cikardi-kayip-cami-6085670> (erişim:24.08.2021)

³ Tosyavizade Rif'at Osman, Edirne Evkafı İslâmiyye Tarihi, 89.

nazır tarafından 1166 tarihinde tamir ettirildi.¹ Fakat daha sonraları harap olunca 27 Mart 1939'da satılmıştır.²

Ali Paşa Mescidi: Banisi, Semiz Ali Paşa'dır. Ali Paşa Çarşısı orta kapısından çıkınca karşı taraftaki helaların üst yanındadır. Sadrazam Semiz Ali Paşa'nın bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşap, minaresiz bir mescit idi. Kış günlerinde abdest almak için hususi kazan ve ocakla suyu ısınan muslukları var idi. Kaleiçi büyük yangınından sonra harap oldu.³ Bu mescidin arsası 1941'de satılmıştır.⁴ Bu mescit çok eskiden yıkılmış, yerine vakıf dükkanlar yapılmıştır.⁵

Arpacı Hamza Mescidi: Tekgöz köprüsü civarında, Süpürgeçiler Caddesi'ndedir. 28 Eylül 1940'ta satılığa çıkarılmıştır.⁶

Çavuş Bey Camii: Çavuş Bey Mahallesi'nde Horozlu Caddesi'nde bulunan Çavuş Bey Camii Şerifidir. 847 senesi şevvalinde binası tamam olmuştur. Çatısı kubbedir. Bir minaresi vardır.⁷ Emir Çavuş Cami Rif'at Osman'a göre ise II. Murad dönemi önde gelenlerinden Emir Çavuş vakfından olup; H.847/M.1443 de yapılmıştır. Kubbeli ve bir minarelidir.⁸ Cami mülkiyeti satılmış arsa olmuştur.⁹

Hacegi Mescidi: Havacegi (Hocaki) Vakfından olup Tahtakale Hamam civarında bulunan bu kubbeli mescidi harap camidir.¹⁰ Günümüzde Baba Demirtaş Mahallesi'nde belediye binası

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 151.

² Rıfki Melül Meriç, A.g.e, 75.

³ Tosyavizade Rif'at Osman, Edirne Evkaf'ı İslâmiyye Tarihi, 139.

⁴ Rıfki Melül Meriç, A.g.e, 76.

⁵ Osman Nuri Peremeci, A.g.e, 78.

⁶ Rıfki Melül Meriç, A.g.e, 76.

⁷ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 118.

⁸ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, Haz. Ratip Kazancıgil, Mart 2013, İstanbul, 34.

⁹ Rıfki Melül Meriç, A.g.e, 77

¹⁰ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 36.

arkasındaki sokakta yer almaktadır. Fakat sadece sokağa ismini vermektedir. Arsasına ev yapılmıştır.

Cedid Kasım Paşa Camii: Güzelce Kasım Paşa Vakfından mescidi mevcut ve haraptır. Yaptıran H.939/M.1532’de Gelibolu’da vefat etmiştir.¹ 28 Eylül 1940’ta arsası satılmıştır.² Cedid Kasım Paşa Mescidi, Cedid Kasım Paşa Mahallesi’nde Kapılı Sokağı’nda Cedid Kasım Paşa mescididir. Çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır.

Fatma Sultan (Fatma Hatun-Tahtakale) Camii: Tahtakale Mahallesi’nde Tahtakale Mescidi olarak bilinmekte olup bir kubbesi ve bir minaresi vardı. H. 872 tarihinde bina olunmuştu. Sonradan Topal Paşa bu mescidi camiye çevirmiştir.³ 1159 depreminde yıkılmıştır.⁴ Banisi, Fatma Hatun bint-i Sinan Bey’dir. Eski ismi, “Tahte’l Kal’a Camii’dır. Fındık Fakih Mahallesi’nde Buzhane Sokağı’nda harab ve çatısı çökmüş ve 22 Haziran 1938’de satılmıştır.⁵ Tahtakale’de Badi Efendi 1159 (1746)’da yangın, 1165 (1752)’de zelzeleler ile harap olup 1310(1892) tarihlerinde satıldığını yazmakta kitabesini noksan olarak vermektedir. Caminin üç satır halinde olan kitabesi müzededir. H. 873-874 (1468-1469) ’te yapıldığı kitabeden anlaşılan bu mescide Badi Efendi Fatma Sultan Mescidi dediği gibi, sokağı da aynı isimdedir. Tahtakale nezrinde vaki müteveffi Fatıma Hatun Camii’nin hitabeti mahlüle olmakla erbab-ı ıstıkaktan müteveffi hitabetin sulbi oğlu Ahmed halifeye sıdk buyurulmak babında inayet ricasına arz eder.⁶

¹ Rıfat Osman, *Edirne Rehnüması* ,34.

² Rıfkı Melül Meriç, A.g.e, 79.

³ Halûk Kayıcı, A.g.e, 88.

⁴ Ahmet Badi Efendi, A.g.e 110-111.

⁵ Rıfkı Melül Meriç, A.g.e, 82.

⁶ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 194. BOA, C.EV,62/3051,H.13.02.1150/M.12 Haziran 1737.

İsmihan Sultan Camii: Gazi Hoca Mahallesi'nde Ağaç Pazarı Caddesi'nde II. Selim'in büyük kızı Tavi Mehmet Paşa'nın zevcesi olan İsmihan Sultan Camii'dir. Sultan II. Selim'in büyük kızı olan İsmihan Sultan tarafından yaptırılmış, 1165 depreminde hasar görmüş olup, 13 Rebiulahir 1308'da (M.1890/1891) Mir-liva Hakkı Paşa tarafından çatısı ahşaptan minaresi kargir olarak tekrar bina edilmiştir. Şerefesi üzerindeki şemsiyeli minaresi Osmanlı mimari tarzında olmayıp Arap mimari tarzındadır.¹ Fakat günümüzde ortadan kaybolmuştur.

Fenari (Fenerci) Hacı Ahmet Camii: Batpazarı yakınında Tahtakale Hamamı Caddesi'nde Fenerci el-Hacc Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. 1262 tarihinde yeniden bina edilmiş, fakat yangında harap olmuştur. 1275 tarihinde tekrar bina edilmiş. 1295 senesinde şiddetli bir fırtınada minaresi çatının üzerine düşerek tekrardan yıkılmıştır. Sonra tekrardan ahşap olarak bina edilmiştir.²

İbrahim Paşa Camii: Buçuktepe Semti'nde olup Çokalca Camii sokağında Fatih dönemi vezirlerinden İbrahim Paşa ibn Halil Paşa'nın H. 867 (M. 1462/1463) tarihinde ahşap olarak bina etmiş olduğu camii şeriftir.³ Bucuktepe'de yer almakta olup bugün sadece sokağa ismi verilmiştir. Caminin arsası 27 Mayıs 1939'da satılmıştır.⁴

İbrahim Paşa Zaviyesi (Camii): Kıyık Yoluna yakın bir yerde Şeyh İbrahim Efendi için zaviye olmak üzere Debbağlar sınıfından Hacı Ramazan adlı kimse tarafından H. 1040 (M.1601) yılında yaptırılmıştır. İbrahim Efendi H.1014/ M.1605 yılında vefat

¹ Tosyavizade Rifat Osman, *Edirne Evkafı İslâmiyye Tarihi*, 89-90; Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 112.

² Ahmet Badi Efendi, 113.

³ Abdurrahman Hibri, *Enis'ül Mûsamirin*, Çev. Ratip Kazancıgil, Edirne 1996, 27.

⁴ Rifkî Melûl Meriç, A.g.m, 87.

ettiği zaman bu cami yakınına gömülüp, üzerine ahşaptan bir türbe yapılmıştır. M.1630 yılında cami tamamen yok olmuştur.¹ 1294 senesinde Edirne'yi Ruslar işgal ettiğinde harap olmuş olup fakat 1307 senesinde Sultan II. Abdülhamid döneminde tamir edilmiştir. Şimdi yok olmuştur.²

Firuz Paşa Camii: Hadım Firuz Mahallesi'nde, Saraçhane Köprüsü Caddesi'nin 65. numarasında Sırık Meydanı isimli mahalde Kışlalar Meydanı'ndan Sultan Bayezid Camii'ne uzanan caddenin yangın meydanı denilen başlangıcında idi. Firuz Paşa Mescidi'dir. Çatısı kubbe olup bir minaresi var ise de 1165 zelzelesinde harap olmuştur.³ Rif'at Osman'a göre ise içerisinde harp malzemeleri bulunduğundan dolayı bu kıymetli eser 1877-1878 istilasında Ruslar tarafından tamamen tahrip olmuştur.⁴ Yeri şimdi boştur.⁵

Firuz Ağa Camii: (Mescidi) Kale içinde Sent Eelen Katolik Kilisesi'nin karşısında yer alan Firuz Ağa Camii idi. 1903 yangınında harap olmuştur.⁶ Badi'ye göre ahşap çatılı, minareli ve çatısının yıkık olduğu ifade edilir. Firuz Ağa H.850 (M. 1446) tarihinde vefat etmiştir.⁷ Çatısı ahşap olup münhedimdir. Bir minaresi vardır.⁸

Balaban Paşa Camii: Sultan II. Murad ileri gelenlerinden olup; H.850/M.1441 tarihinde vefat edip camii kabristanına defnedilmiştir Balaban Paşa Mahallesi'nde Eski Köprü civarında olan Balaban Paşa Camii'dir. II. Murad döneminde yaşayan

¹ Abdurrahman Hibri, A.g.e, 29.

² Ahmet Badi Efendi, 114. Topyavizde Rifat Osman, *Edirne Rehnüması*, 31.

³ Ahmet Badi Efendi, 114-115.

⁴ Topyavizade Rif'at Osman, *Edirne Evkafı İslâmiyye Tarihi*, 142.

⁵ Osman Nuri Peremeci, A.g.e, 77.

⁶ Topyavizade Rif'at Osman, *Edirne Evkafı İslâmiyye Tarihi*, 143.

⁷ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 79.

⁸ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 1, 122.

1446'da vefat eden ve cami haziresine defnedilmiştir. Çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır. Banisi haziresinde medfundur.¹ Bu mescit şimdi yoktur. Rıfki Melül Meriç 1926'da cami enkazının 1940'da arsasının satıldığını yazmaktadır.² Gazi Balaban Paşa Mescid'i Şerifi'ne yevmi bir akçe vazife ile görevli olan Mustafa vefat etmiş yerine Es seyyid Ali görevlendirilmiştir.³

Yakut Paşa Camii: Kaleiçi'nde Yakut Paşa bin Abdullah Camii Şerifi'dir. 994 tarihinde bina olmuştur. Çatısı ahşaptır. Bir minaresi vardır. Mahallesinin adı Yakut Paşa şimdiki adı ise Metropolit'dir.⁴

İhmal Paşa Camii: Kuruçeşme Mahallesi'nde banisi Çelebi oğlu Hasan Paşa merhumdur. Çelebioğlu Mescidi olarak da isimlendirilmektedir. "Kuruçeşme'de abdest, İhmal Paşa'da namaz" bu camii şerifede izafet edilir. Çatısı ahşaptır bir minaresi vardır. Çoktan beri haraptır. Bu Kuruçeşme Mahallesi'nin yeni ismi Metropolit Mahallesi'dir.⁵ Yıkılmış olup yeri arsadır.⁶

Mezid Bey Camii: Mezid Bey Mahallesi'nde Hatice Sultan Sarı Sokağında mevcut olan Mezid Bey Mescidi'dir. H. 844/M.1440 tarihinde Mezid Bey tarafından yaptırılmıştır.⁷ Mescit olarak bina olunmuştur. Üsküdarı Aziz Mahmud Hüdayi Efendi'nin Dizdarzade Ahmet Efendi'den mukaddem Edirne'ye göndermiş olduğu Hasan Efendi ismindeki halifesi bu mescidi zaviye olarak kullanmıştır. Edirne Kadısı tarafından

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 115; Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 33.

² Rıfki Melül Meriç, A.g.e, 76.

³ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 194. BOA, C.EV,62/3051,H.13.02.1150/M.12 Haziran 1737.

⁴ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 115.

⁵ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 116.

⁶ Osman Nuri Peremeci,A.g.e, 78.

⁷ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 43.

1037 senesinde kubbesi yıkılarak çatısı ahşaptan bina edilmiştir. 1165 senesi depreminde yıkılmıştır. 1221 tarihinde minaresi ile birlikte tamir edilmiştir.¹

Mesudiye Camii-Şeyh Mesud Efendi Camii: Saray Ovası civarında daha önceleri zâviye olarak kullanılan bu mescit H.1047 (1637/1638)'de cami olarak kullanılmaya başlanmış olup; bu caminin çatısı ahşaptı.² Sultan Bayezid Camii Şerifi civarında Tunca Nehri yakınında idi. Bir minaresi vardı. Zamanla harap olduğundan dolayı 1076 tarihinde Darüssaade Ağası Musli Ağa tarafından yeniden bina olunmuştur. 1280 tarihinde yıkılmıştır.³

Ferruh Ağa Camii: Daye Hatun Mahallesi'nde Ferruh Ağa tarafından mescid-i şerif olmak üzere bina edilmiştir. Çatısı ahşaptandır.⁴

Cafer Ağa Camii-Cafer Çelebi-Şehremini Cafer Çelebi Camii: Hazinekar Sinan Bey Mahallesi'nde Karabulut Caddesi'nde Şehremini Cafer Çelebi'nin ihya eylediği Cafer Ağa Camii unvanıyla şöhret bulmuştur. Çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır.⁵

Mehmed Ağa Camii: Mehmet Ağa Mahallesi'nde Mehmet Ağa Camii namıyla şöhret bulan bu camii 837 senesi Recep ayında Mehmed Paşa İbnü'l İmam Fakih Hızır tarafından mescit olmak üzere bina edilip 1159 senesinde vuku bulan depremde yıkılmış olup; Mütevellî Vakfı Mehmet Ağa marifetiyle 1160 senesinde vakıf malıyla tamir edilmiştir. Bu camii şerif mescit olarak bina edilmesine rağmen 1113 tarihinde Babüssaade Ağası İbrahim Ağa tarafından minber eklenmesiyle camiye çevrilmiştir.⁶

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 117

² Haluk Kayıcı, A.g.e, 87.

³ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 120.

⁴ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 121.

⁵ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 121.

⁶ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 1. 121-122.

Daye Hatun Camii: Tekke Kapıda, Daye Hatun Mahallesi'nde Ahmet Bey'in kerimesi Fatih Sultan Mehmed Han'ın süt anesi Hand, Hundi Hatun yani Daye Hatun tarafından mescid-i şerif olmak üzere bina edilmiştir. Çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. Harap durumdadır.¹ Bugün ise sadece yerinde boş arsası vardır. Arşiv kayıtlarında Edirne'de vaki müteveffi İbrahim Paşa-yı Atik ve zevcesi Hundi Hatun Camii Şerifin ve vakfının Mütevellisi Mehmed ibn-i Mustafa'nın vakıf gelirlerini kendi şahsi işlerine harcaması sebebiyle camii, medrese, imaret ve mektebin harabiyetine sebep olduğundan azledilerek vazifesi başkasına tevcih olunarak zimmetindeki vakıf malı tahsil olunmadan vefat etmesinden dolayı kalan malın tahsil olunması için oğlu Mahmud'dan mahkeme yoluyla tahsiline gidilmiştir.²

Hâce İlyas Camii (Mescidi): Demirbiga Mahallesi'nde Yeliburgaz Caddesi'nde Gazimihal Köprüsü'ne giden yolun sağ kenarında idi.³ H.982/M.1574 senesi Zilhiccesi'nde Hoca İlyas vakfından bina olunmuştur.⁴ Çatısı ahşaptandır. Örtüsü kurşundur, bir minaresi vardır. Haraptır.⁵ Kalenin bir burcundan isim alan Yelli Burgaz Caddesi'nde, çatılı ve H.882 (M.1477) tarihli bir mesciddir.⁶ Rıfkı Melül Meriç arsanın satıldığını ve H. 982 (M.1574-1575) tarihli olduğunu bildirir.⁷

¹ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması* 43; Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 1, 122-123.

² BOA, AE.SOSM.III, 52/3743, H.18/ 08/ 1170. (08 Mayıs 1757).

³ Osman Nuri Peremeci, A.g.e, 76.

⁴ Yapım tarihi çelişkilidir. Salnamelere göre H.882 (1477/1478) de yapıldığı ifade edilmektedir. Halûk Kayıcı, A.g.e, 81.

⁵ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 1, 123. Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 36.

⁶ Abdurrahman Hibri, *Enis'ül Mûsamirin*, 51b,

⁷ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 197.

Hacı Burnaz Camii: Debbağ Hacı Halil Mahallesi'nde yer alan camiidir. Keçeciler Kapısı yakınındadır. 1042 senesinde zaviye olunmak üzere bina olunmuş ise de 1046'da camiye tahvil edilmiştir. Hacmi küçük, çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. ¹

Çokalca Camii: Kıyık semtinde bulunan H.983/M.1575-1576'da Çokalca Mahallesi'nde Karayazıcı el-Hac Ahmed Efendi tarafından bina olunmuştur. Kubbesi ahşaptandır. Bir minaresi vardır. Balkan harbinde yıkılmıştır. Mescidi de yıkılmıştır.² Bugün arsası belli olmayıp yerinde binalar yapılmıştır.

Koğacılar Camii-Fındık Fakih Camii: Fındık Fakih Mahallesinde, Tahtakale, Koğacılar çarşısında ilk olarak Fındık Fakih isimli zat tarafından çatısı ahşap bir minareli bir mescit olarak inşa edilmiştir. Sonraları tüccardan Hacı Nasuh ismindeki zat tarafından minber ilave edilerek camiye tahvil edilmiştir. Koğacılar esnafının olduğu çarşıda olduğundan dolayı bu isimle anılmıştır. 1274 tarihinde yanmış olup Hacı Salih Bey ismindeki zat tarafından 1278 tarihinde ahşap olarak yeniden bina edilmiştir. Mihrap yönüne de beş odalı medrese ilave edilmiştir.³ Bugün 25 Kasım stadyumunun arkasındaki sokağın olduğu yerde arsası vardır.

Kasab Abdülaziz Camii: Kasab Abdülaziz Mahallesi'nde Has Fırın Caddesi'nde bina olunan camidir. Çatısı ahşaptandır. Bir minaresi vardır. H. 1316 (M. 1898) senesinde 1300 kuruş harcanarak tamir edilmiştir.⁴ Rifat Osman'a göre harap mescit üç sene önce yıktırılarak arsası öğretmen okulu bahçesine eklemiştir.⁵

Sarraf Camii: Kürd Hoca Mahallesi'nde olan çatısı ahşaptan olan bu camii 1281 tarihinde yıkılmış olup minaresi kalmıştır.

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 123.

² Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 123; Osman Nuri Peremeci, A.g.e, 79; Tosi-yavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 34;

³ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 128; Tosi-yavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması* 40.

⁴ Ahmet Badi Efendi, 130.

⁵ Tosi-yavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 41.

Banisi Sarraf Hacı Mustafa Efendi'dir.¹

Temelsiz Camii: Ahi Hasan Mahallesi'nde Debbağhane Caddesi'nde Tunca nehri kenarında Ahi Hasan tarafından bina edilmiş olup nehre yakınlığından dolayı suların taşkınlığından dolayı güçsüz olmasın diye büyük dikme taşlar üzerine inşa edilerek altı boş bırakılmış ve bu sebepten dolayı Temelsiz Camii adıyla şöhret bulmuştur. Bir minareli ve çatısı ahşap ve kiremit döşeli camii şerif olup Ahi Hasan Vakfı'ndandır. Rif'at Osman'ın ifadesine göre içerisinde namaz kılınamayacak derecede harap olmakla beraber civarında da mühim İslâm evleri bulunmadığından cemaatsiz kalmıştır.² Halen haraptır.³ Debbağhane civarında Ahi Hasan Mahallesi'nin mescidi olup şimdi yoktur. Mevcudiyeti H. 823 (M.1420) tarihli vakfiyesinden öğrenilmektedir. Küçük bir mescit olup Çelebi Mehmed dönemi eserlerindendir.⁴

Hace İvaz Camii- Hacı İvaz Paşa Mescidi: Hace İvaz Mahallesi'nde Horoslu Caddesi'nde Hacı İbrahim bin Halil ve el Hacı İvaz bin Hüseyin tarafından 835 tarihinde bina edilmiş olan Hace İvaz Camii'dir ki çatısı kubbedir, bir minaresi vardır.⁵

Yancıkçı Şahin Camii: Banisi Yancıkçı Şahin Ali Ağa'dır. Arsası 1940'ta satılmıştır. Arsası üzerine 1944'te ev inşa edilmiştir.⁶

Hacı Musa Çelebi bin Devletşah Mescidi: Saraçhane civarında Tunca Sahili'nde bulunan bu mahalde, Devletşah Mescidi denilen bir mescit bulunuyordu. Çelebi Sultan Mehmed'in annesi Devletşah Hatun vakfından camii olup, H.1294/M.1877

¹ Ahmet Badi Efendi, 130

² Tosyavizade Rif'at Osman, Edirne Evkafı İslâmiyye Tarihi, 93; Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 130-131.

³ Tosyavizade Rif'at Osman, Edirne Rehnüması, 31.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 41

⁵ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 131.

⁶ Rıfki Melûl Meriç, A.g.e, 96.

Rus istilasında harap olmuş ve 1898’de yıktırılmıştır.¹ Papasoğlu Ali Hoca bin Abdullah’tır.(Vefatı H.905) Saraçhane civarındadır. Cami H.1294/M.1877 Rus istilasında harap olmuş ve 1898 de yıktırılmıştır. Turgut Bazergan Mahallesi’nde Papasoğlu Ali Efendi Mescid-i Şerifi’dir ki çatısı ahşaptandır bir minaresi vardır.² Mahalle evvela Papazoğlu, sonra da Bekçe Mahallesi adını almıştır.³ Zamanla çatısı yıkılmış olup, sonra kalan dört duvarı da yıkılmış olup arsası kalmıştır. 1309 senesinde binbaşı Hurşit Bey tarafından yalnız çatısı ahşap olarak bina edilmiştir. Arsası 7 Şubat 1942’de 75 liraya satılmıştır.⁴ Papazoğlu ile Devletşah mescidi muhtemelen aynıdır.

Hacı Abdullah Mescidi: Keçeci Hacı Abdullah ismi de birinin şimdi mevcut olmayan Hacı Doğan namında (Kuşçu Doğan) bir mescidi idi. Bu mescidden eser yoktur.⁵

Maruf Hoca Mescidi: Maruf Hâce Mescidi: Maruf Hacı mahallesi’nde ismi kadı Ahmed Efendi olmak üzere kayıtlı bulunan zatın bina eylediği mescid-i şerfitir. Çatısı ahşaptan olup şimdi arsa şeklindedir⁶ Edirne’de vaki Maruf Hoca Camii’nin hatibi olan Mehmed nam kimesne kendi hüsn-i rızasıyla hitabetini erbab-ı istihkaktan eş şeyh İsmail Halife’ye ferağat ve kasrı yed etmekle kasrıyedinden sıdk ve ihsan buyurulmak babında inayet ricasına nazır vakf-ı edrine kadısı arz eder ol babda emr-i ferman.⁷

Mesud Halife Mescidi: Edirne’de müteveffi Mesud Efendi Camii’nin hatibi olan Hafız Mustafa başka camiye hatib olup

¹ Tosyavizade Rif’at Osman, *Edirne Rehnüması*, 33.

² Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 152.

³ Tayyib Gökbiçgin, *Edirne Şehrinin Kurucuları*, Edirne Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı, (Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi), 170.

⁴ Rifki Melül Meriç, A.g.e, 91.

⁵ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 90.

⁶ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 144.

⁷ BOA, AE,SMHD, 109/7824, 22.11.1145/06 Mayıs 1733.

hüsn-i ihtiyarıyla kasr-ı yed etmekle..müstehak olan Şaban'a sıdk ve inayet buyurulmak ricasıyla.¹ Edirne'de müteveffı Mesud Efendi Camii'nin hatibi olan Hafız Mustafa başka camiye hatip olunca yerine Şaban hatip olmuştur.²

Horozlu Mescidi: Merhum İbrahim Efendi ibn-i Yahya adında hayır sahibi tarafından camiye çevrilmiş ve bir yerde kaydı olmadığından Haremeyn Muhasebesine kaydı yapılarak Edirne kadılarına tevcih olunmuştur.³

Ahmet Bey Camii: H. 20 Ramazan 1077 tarihinde Darüssade Ağası Hacı Mustafa'nın Evkafının tahsil olunan akçelerinden Alacaahur yakınında Bedevi Mahallesi'nde Ahmed Bey camii harab-ı müşrif olduğundan mahalle halkı rikab-ı hümayuna müracaat etmiş bunun üzerine caminin yeniden bina olunması ferman buyurulmuş ve dört kese ile yüz kuruş tahsis edilmiştir.⁴

Fazlulah (Feyzullah) Paşa Camii; (Potlu Camii): Feyzullah Paşa Mahallesi'nde belediyenin arkasındaki Feyzullah Paşa Camii Sokağı'nda Fazlullah Paşa'nın ihya eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır⁵ Rif'at Osman Potlu Camii adıyla bilindiğini ve harap olduğunu ifade eder⁶

Hayatta Olup Yalnızlığa Terk Edilen Cami: Evliya Kasım Paşa Camii: Kirişhane semtinde İkinci Murad'ın ve Fatih'in vezirlerinden olan Evliya Kasım Paşa'nın Tunca kenarında H.883 (M.1478/1479) tarihinde yaptırdığı camidir. Camii bir kubbeli, bir minareli ve pek zariftir. Tunca boyunda güzel bir de rıhtımı olup etrafındaki halkın Tunca Nehri'nden su alabilmelerini kolaylaştırmak için mükemmel ve derin 14 basamaklı bir taş mer-

¹ BOA,C.EV.448.22689/18.02.1084/04 Haziran 1673.

² BOA, C.EV, 448/22689, 04 Haziran 1673.

³ BOA, İE.EV, 31/3601, H.18.08.1114/07 Ocak 1703.

⁴ BOA, TSMA-E 528/61 , 16 Mart 1667.

⁵ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 135.

⁶ Tosyavizade Rif'at Osman, Edirne *Rehnüması*, 39.

diven de yapılmıştır. 1326 (M.1908) depreminde minaresinin kaval kısmının yıkılmasıyla yeniden yapılmıştır.¹ Edirne Kadısı Hüsamzade Şeyh Mehmed Efendi'nin imzasıyla yazılan arzda 10 akçe ile Evliya Kasım Paşa Camii'nde hatib olan Ahmed bin Şeyh Receb fevt olup yerine 1078 tarihinde Mustafa Halife görevlendirilmiştir.² Edirne'de eski namazgâh yolunda taşlık tabir olunur çarşıda vaki Yusuf Bey Mescidi demekle maruf mescid-i harab olmakla mescid-i mezburun ahalisi kesir ve salat-i cumaya ve abdine muhtaç olup mescidi mezburun cami olmağa salahiyeti olmağla eshab-ı hayrattan El Hac Mustafa nam kimesne hasbeten lillah (Allah rızası için) teala kendi malıyla tamir ve camii etmek murad etmekle³

Attar Hacı Halil Mescidi: Attar Hacı Halil Mescidi: Attar Hacı Halil Mahallesi'nde Germekapı Caddesi'nde attar esnafından Hacı Halil bin Abdullah adındaki zat tarafından H.860 tarihinde bina edilen mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Örtüsü kurşundur, bir minaresi vardır. Hisar'da Germe Caddesi'nde, kurşun ile örtülü, çatılı minareli bir cami olduğunu Badi Efendi yazar. Eserin yazıldığı (1899) senelerinde kapalı ve harabe olup; bugün eseri yoktur. Kitabesi müzededir.⁴

Gümlüoğlu Mescidi: Gümlüoğlu veya Gümlü Bey denilen bu zat ümeradan olup II. Murad a iltihak etmiş kendisi veya oğlu Murad Bey Beylerbeyi Camii yakınında ufak bir mescidi varmış, şimdi yoktur.⁵

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 113-114; Osman Nuri Peremeci, A.g.e, 66-67; Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Evkaf'ı İslâmiyye Tarihi*, 143.

² BOA, İ.E.EV. 15/1740. 11 Aralık 1667.

³ BOA, AE.SAMD.III, 9/824, H.29,12,1143/5 Temmuz 1731.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde I.Murad, Çelebi Mehmed, II.Murad ve Fatih Devri Eserleri*,(Haz. İ.Aydın Yüksel, İ.Numan, Edirne Valiliği Yayınları, 2004), 184-185.

⁵ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 89.

Hasan Paşa Mescidi: Hasan Paşa Mahallesi'nde Has Fırın Caddesi'nde H.830'da vefat eden Hasan Paşa'nın bina eylediği mescid-i şerifdir ki kubbesi ahşaptandır. Bir minaresi vardır. Çatısı yıkıldığından dolayı Muhtap Hacı Arif Ağa 1200 senesinde yeniden bina eylemiştir.¹

Ramazan Paşa Mescidi: Muradiye Mahallesi'nde Ali Ağa Caddesi'nde mevcut olan mescid-i şeriftir. Çatısı ahşaptandır. Ramazan Paşa tarafından bina edilmiştir.

Esad Paşa Mescidi: Tahmis sokağında ikinci numarada Ayaş Müftisizade Esad Muhlis Paşa'nın 1243 tarihinde bina eylediği mescid-i şerifdir ki çatısı ahşaptan olduğu için 1272 senesinde yangın sonucu arsası kalmıştır.

Rüstem Paşa Mescidi: Muhtaplarda iki kapılı han karşısında Rustem Paşa hanı içinde Rustem Paşa Mescidi Şerifi'dir ki çatısı ahşaptan ve kurşun örtülü idi. 1295 senesinde Edirne Ruslar tarafından işgal edilince Han'da yıkılmıştır. Edirne de altı şadırvan üstü cami denilen bu mescidi şeriftir.²

Hazinedar Sinan Bey Mescidi: Hazinedar Sinan Bey Mahallesi'nde Muradiye semtinde olup Sinan Bey Mescidi olup kubbesi ahşaptandır. Binanın tarihi bulunamamıştır. Birçok emlakı bu mescide vakfedilmiştir, fakat bunlar sonradan şunun bunun eline geçmiştir.³

Kopuzcu Ali Bey Mescidi: Asmalı Sokak'ta Kopuzcu Ali Bey Mescid-i Şerifi'dir ki çatısı ahşaptan olup 1294 senesi Rus istilasında istilasında yıkılmıştır.

Rakkas Ali Bey Mescidi-Tabutlu Camii: Çatısı ahşaptandır.⁴ Kanlıpınar' da bina edilmiş olan bu caminin yerine sonradan

¹ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e.*, 136.

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e.*, 137.

³ Tayyib Gökbilgin, *Edirne Şehrinin Kurucuları*, 174-175.

⁴ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e.*, 138.

süvari ahırını inşa olunmuştur. 15 Eylül 1938'de 355 liraya satılmıştır.¹Rakkas Sinan Bey Camii şerifin hitabeti mahlul olmakla erbab-ı istihkakdan sulbi oğluna tevcih olunmuştur. III. Mustafa Hattı Hümayunu ile²

Mirahur (İmrahor) Ayas Bey Mescidi-Parmaklı Mescid: Hacı Kılavuz Mahallesi'nde Emir Hüseyin adındaki zatın bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır.³ 1295 istilasında yıkılmıştır.

Umur Bey Mescidi, (Tirid Baba Mescidi): Mescit Muradiye Küçük Pazarı'nda Umur Bey Mahallesi'nde Menzil Ahır Caddesi'nde Timurtaş Paşazade Umur Bey'in bina eylediği mescid-i şeriftir. Bitişindeki Türbeye izafeten Tirid Baba camii denmiştir. 1937 senesinde harap ve tehlikelidir diye, nafia mühendisinin verdiği rapor üzerine, enkazı 1937 senesinde, arsası da metre murabbai 15 kuruştan, 1940 senesinde satılmıştır.⁴

Tur Paşa Hatun Mescidi: Çelebi Mehmed zamanında Minnetoğlu Mehmed bey'in zevcesinin Hıdırlık'da bir zaviye-mescit yaptırdığı vakıf tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Şimdi bundan eser yoktur.⁵

Bedevizade Ahmed Bey Mescidi (Alaca Camii): Has Murad Mahallesi'nde Alaca Camii Sokağı'nda Bedevizade Ahmed Bey'in bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır.

Gazi İbrahim Bey Mescidi: Çelebi Mehmed zamanında Üç Şerefeli Camii'nin güneyinde Gazi İbrahim Bey isimli zat tarafından 814 tarihinde bina edilmiş olan mescid-i şeriftir ki en kıy-

¹ Rıfkı Melül Meriç, *A.g.e.*, 91.

² BOA, İE.HAT, 4/417. H.29.12.1175/21 Temmuz 1762.

³ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e.*, 159.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e.*, 129.

⁵ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e.*, 56.

metli mabetlerdendir. 1314 (1896) yılında tamir edilmiş kitabesi vardı.¹ Peremeci kale dışında yapılan ilk mescit olduğunu, kubeli ve 814 (1411) tarihli kitabesi bulunduğunu, o zaman (1940) da kapalı olduğunu ifade eder.² Rıf'at Osman Bey'in 1920'de çektiği fotoğraflardan birisinde saat kulesi ile üç şerefeli cami arasında görülen eser; üstü kiremit örtülü, sekiz dilimli bir kubbe, köşelerinde sofalar olduğu görülmektedir.³

Naib Hoca Mescidi: Mehmed Bey Mescidi banisi olan Mehmed Bey'in babası Naib Hoca'nın Yıldırım Camii yakınında bir mahalle ve mescidi vardı. Şimdi yoktur.⁴

Vize Çelebi Mescidi-İki Lüleli Camii: Vize Çelebi Mahallesi'nde Uzunkaldırım Caddesi'nde Vize Çelebi ismindeki zat tarafından bina edilen mescid-i şerifdir ki yanındaki çeşmeye izafeten İki Lüleli Cami'de derler. Çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. Şair Hayali Bey bu mescidi şerifin sahasında medfundur.⁵ Uzunkaldırım Caddesi'ndedir. Haziyesi de yok edilmiştir. Banisi Vizeli Muhyiddin Çelebi'dir. Arsası 1942'de satılmıştır.⁶

Kaya Çelebi Mescidi: Süpürgeçiler Mahallesi'nde Kaya Çelebi ismindeki zat tarafından bina edilmiştir. Çatısı kubbedir. Harab olmuştur.

Çene Efendi Mescidi; Orta Karaağaç Mahallesi'nde Mescid Sokağı'nda Mehmet Çene Efendi ibn İpsalalı Mahmud tarafından bina olunmuştur.

Hace Ömer Mescidi, Hace Ömer Mahallesi'nde Hace Ömer Efendi adındaki zat tarafından ahşab olarak bina edilmiştir.

¹ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 139.

² Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, *A.g.e*, 54.

³ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 53.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 117.

⁵ Ahmed Badi Efendi, *A.g.e*, 140.

⁶ Rıfka Melül Meriç, *A.g.e*, 96.

Şerbeddar Hamza Mescidi, Aşye Kadın Hamı bitişiğinde idi. Çatısı ahşaptandır. 1920’de yıkılmış olduğunu Rif’at Osman Bey yazar.

İbrahim Bey (Boynu Eğri) Camii: Eski Cami ile Üç Şerefeli arasında Hacı Alemüddin Mahallesi’nde olan bu camidir. Mescidtmecut değildir.¹

Yahşi Fakih Mescidi: I. Murad devrinde yaşamış olan Yahşi Fakih Balıkpazarı Caddesi’nde Çukacılar Hamamı bitişiğinde Yahşi Fakih adındaki zat tarafından fetihten sonra bina edilmiştir. Zamanla harap olmuştur. XIX asır başında yerinde bir kahvehane bulunduğu yazıyor.² Osmaniye Caddesi’nde idi. Arsası 1942’de 225 liraya satılmıştır.³

Veled-i Veliyyüddin Mescidi: İsmi ile anılan mahallede olup; çatısı ahşap ve harapdır. Banisi Mevlâna Veliyyüddinzade Şair Ahmed Paşa zannedilir. Kazasker Veliyüddin bin İlyas Hüseyin Efendi’nin Kaleiçi’nde bir mescidi olduğu vakfiyesinden anlaşıyor. Mescit şimdi yoktur.⁴

Molla Fahreddin Mescidi: Molla Fahreddin Mahallesi’nde bulunan mescit olup banisi Şeyhülislâm Fahreddin-i Acemi dir.

Hayreddin Mescidi: Çizmeciler çarşısında Hayreddinzade Ahmed Efendi tarafından bina olunan 1243 senesinde büyük yangında yanmış olup Osman Nuri Ağa tarafından yeniden bina edilmiştir.⁵ Çatısı ahşaptan olup 1294 senesi istilasında münhedim olmuştur.

Hacı Bedreddin Mescidi: Ermeniyan-ı Paniye Mahallesi’nde Çukacılar Fırını Sokağı’ndadır ve arsa halindedir. Mescit yoktur.

¹ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 94.

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 140.

³ Rıfki Melül Meriç, *A.g.e*, 96.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 165.

⁵ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 141.

Habbaz Muhyiddin Mescidi: Hisarda Panaiye Mahallesi'nde Habbaz Muhyiddin Mescid-i Şerifi'dir ki çatısı ahşaptandır. 20 Ağustos 1321 tarihinde yangında yanmıştır.

Mevlana Veliyyüddin Mescidi: Metropolid Mahallesi'nde Motropolid Kilisesi Caddesi'nde Mevlana Veliyyuddin'in Mescidi Şerifi'dir ki çatısı ahşaptandır. 1228 tarihinde camiye tahvil edilmiştir.

Mahmud Ağa Mescidi-Mirialem Mescidi-Gazi Mahmutağa Mescidi: Mahmut Ağa Mahallesi'nde Mahmut Ağa tarafından 863 tarihinde bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Bir minaresi vardır. ¹

Hoca İvaz Camii: Horozlu yokuşunda kubbeli camidir. Su-başı Hüseyin oğlu Hacı Üveyz Paşa vakfından H.835/M.1431'de yapılmış zarif bir mescidi vardı. H.1320/M.1904'de yıktırılarak arsası sanat okulu bahçesine dönüştürülmüştür, iç duvarları mihrabı çini ile kaplı idi. ²

Tarpuşi Mehmed Ağa Mescidi: Balaban Paşa Mahallesi'nde Yemiş İskelesi Caddesi'nde

Berkuk Ağa Mescidi: Badi'ye göre Berkuk Ağa Mahallesi'nde olup çatısı ahşaptandır. ³ Rıfkı M. Meriç'de 1940 senesinde yerinin satıldığını belirtmektedir. ⁴

Bülbül Hatun Mescidi: Bülbül Hatun Mahallesi'nde olduğu-nu Badi Efendi yazmaktadır. Daha o zaman arsa imiş. Bülbül Hatun Karaca Bey'in zevcesidir. ⁵ Bülbül Hatun Mescidi: Badi'ye göre; Bülbül hatun Mahallesi'nde Bülbül Hatun tarafından ahşap olarak bina edilmiş olup zaman ile yıkılmış olup arsa durumundadır.

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 142.

² Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 36.

³ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 143.

⁴ Rıfkı Melül Meriç, A.g.m, 466.

⁵ Ekrem Hakkı Ayverdi, A.g.e, 191.

Hacı Emin Ağa Mescidi: Unkaparı civarında Ali Paşa Çarşısının iğneciler kapısının önünde nalbur esnafından Hacı Emin Ağa'nın bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır.

Kürd Hâce Mescidi: Kürd Hâce Mahallesi'nde Kürd Hâce demekle bilinen zatın bina eylediği mesciddir ki çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır.

Mümin Hoca Mescidi-Tahtalı Mescid: Mümin Hacı Mahallesi'nde Mümin Hacı tarafından ahşap olarak bina edilmiş olup Tahtalı Camii olarak şöhret bulmuştur. 1294 senesi istilasında harab olmuştur.

Hacı Hayreddin Mescidi: Mahmud Ağa Mahallesi'nde ahşap olarak bina edilmiş olup, Mevlana Hacı Hayreddin Mescid-i Şerifi'dir. Çatısı yıkıldığından uzun senelerden beri arsadır. Banisi Fatih Sultan Mehmed'in muallimlerinden olup 883'te vefat etmiştir.

Hâce Bali Mescidi: Hacı Bali Mahallesi'nde Hacı İshak Efendi'nin bina eylediği mescid-i şeriftir.

Hâce Siyah Mescidi: Kaleiçi'nde Hacı Siyah ve Aya Nikola Mahallesi'nde Direkli Cami Sokağı'nda Hacı Siyah Mescid-i Şerifi'dir ki kiliseden çevirmedir. Banisi Mevlana Alaüddin Ali Arabi olduğu zannedilir.¹

Hacı Bayezid Mescidi: Kaleiçi'nde Tahtakale Caddesi'nde Hacı Bayezid Mescid-i Şerifi'dir ki zamanla Müslümanlar başka mahallelere çekildiğinden yıkılmıştır.

Hacı İslâm Mescidi: Hacı İslâm Mahallesi'nde Hacı İslâm bey tarafından bina olunmuş olup, ahşaptandır, tek minarelidir. Günümüzde arsasın üzerinde temelleri açığa çıkarılmış yapılmayı beklemektedir. Fotoğrafla tespit edilmiştir.

Hacı Safa Mescidi: Hacı Safa Mahallesi'nde Tahmis Sokağı'nda Rüstem Paşa Hanı arkasında yer alırdı. Hacı Safa adında zat ta-

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 145.

rafından bina olunmuş olup çatısı ahşaptandır. Bir minaresi vardır. 1312 tarihinde tamir edilmiştir. Günümüze ulaşmamıştır. ¹

Hacı Hasan Mescidi: Şahabeddin Paşa Arasta Mahallesi'nde Hacı Hasan Mescidi Sokağı'nda Hacı Hasan adında zat tarafından bina olunmuştur. Çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır. Bugünkü Yusuf Hoca İlköğretim Okulu'nun karşısında yer almakta olup arsası üzerinde temelleri mevcuttur. Fotoğrafla tespit edilmiştir.

Hacı Mercimek Mescidi: Unnaplı Camii: Süleymaniye Küçükpazar Hacı Mercimek Mahallesi'nde yer alan mescidin çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardı. Cami; H.1261/M.1845 taşkınlından yıkılmıştır.² Badi Efendi'ye göre 1275 tarihinde çatısı ezan ile yatsı namazı arası yıkılmıştır.1295 de minaresinin enkazı Kunduk Osman Mescidi'ne hibe edilmiştir. Yeri arsa olarak kalmıştır³ Unnaplı Mescidi: Hacı Mercimek Mahallesi'nde Sadık Baba tarafından zaviye olarak bina olunan Unnaplı Camii olarak şöhret bulan mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. 1261 senesinde nehirlerin taşması sonucu yıkılmıştır⁴

Hacı Doğan Mescidi: Kaleiçi'nde Hacı Doğan, Ermeniyan-ı Aya İsterati Mahallesi'nde Aya İsterati Kilise Sokağı'nda yer alan Hacı Doğan Mescid-i Şerifi'n çatısı kubbe olup bir minaresi vardı.

Hacı Yakub Mescidi: Tahtakale Manyas kapısı civarında Hacı Yakub Mahallesi'nde üstü kubbe ve bir minaresi olan Hacı Yakub Mescidi 1262 senesinde büyük Tahtakale yangınında yanmış ve etrafında İslâm kalmadığından 1284 senesinde tamamen yıkılmıştır.

¹ Tosyavizade Rif'at Osman, *Evkaf-ı İslâmiyye Tarihi*, 111; Abdülkadir Dündar Bu mescidin Vavlı Camii olma ihtimali olduğunu belirtir. Abdülkadir Dündar, *Edirne Şehri ve Tarihi Eserleri (1918 Yılına Ait Bir Haritaya Göre)*, Dini Araştırmalar, Mayıs-Ağustos 2007, C.10, 130; Rıfkı Melül Meriç'e göre Hacı Safa Mescidi, "Sabuni" mescididir. Rıfkı Melül Meriç, A.g.e, 85.

² Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 35.

³ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 146.

⁴ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 156-157.

Hacce Hoşkadem Mescidi: Hafız Ahmed Mescidi, Hafız Ahmet Mahallesi'nde Güzelce Baba Sokağı'nda çatısı ahşaptan ve bir minaresi olan mescid-i şeriftir.

Hadım Balaban Mescidi: Selimiye civarında çatısı ahşab olup bir minaresi vardır.¹ Cami enkazı 1928'de 200 liraya satılmıştır. Şimdi mevcut değildir. Rif'at Osman Bey'in 1920 de çektiği iki resimde, duvarlarının tuğla ile yapıldığı, kısacık minaresinin olduğunu görmekteyiz.²

Hadım Firuz Mescidi: Hadım Firuz tarafından yaptırılmış olup önceleri yıkıldığından şimdi arsadır. Yeni İmaret'te Saray Ovası yakınındadır. H.1020 (M.1611/1612) senesinde Bostancıbaşı olan Gazi Mustafa tarafından camiye çevrilmiştir. Dönemin Kışlalar Meydanı mevkisinden Bayezid Cami'sine uzanan caddenin Yangın Meydanı denilen başlangıcında ve Beylik Fırınlar ile Yediler Dergâhı arasında bulunuyordu. İçerisinde harp malzemesi bulunduğundan 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında, işgalde Ruslar tarafından tamamen yıkılmıştır.³ Firuz Paşa vakfından gönül açıcı camii II. Rus istilasında tahrip edilmiştir. İç duvarları çini kaplı, mihrabı da çinili idi.⁴

Hadım Demirtaş Mescidi: Üç Şerefeli'nin arkasında Karanfiloğlu Caddesi civarında, mescidin enkazı 1928 de 420 liraya satılmıştır.⁵

Yaya Timurtaş Mescidi: Ahşap minareli küçük mescit Yaya Demirtaş vakfindandır.⁶

Baba Timurtaş Mescidi: Üç Şerefeli Caddesi Baba Timurtaş adında zat tarafından bina olunan mescid-i şerif olup çatısı

¹ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e.*, 147.

² Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e.*, 90-91.

³ Halûk Kayıcı, *A.g.e.*, 87.

⁴ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 35.

⁵ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e.*, 91.

⁶ Tosyavizde Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 45.

ahşaptandır. Banisi II. Murad dönemi ileri gelenlerinden Baba Demirtaş olup H.845 (M.1441) tarihinde vefat etmiştir. Mescit H.1330-M.1914 tarihlerinde yıkılarak arsası üç şerefeli cami bahçesine dönüştürülmüştür.¹ Rif'at Osman'a ait fotoğrafta üzeri kiremitli ahşaptan ve bir minaresi olduğu görülmektedir.²

Emir Şah Mescidi-Sarı Camii: Emir Şah Mahallesi'nde Emir Şah nam zat tarafından bina olunmuş olan mescid-i şerif ki Sarı Cami demekle şöhret bulmuştur. Çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. 1294 istilasında harap olduğundan 1306 da tamir edilmiştir. Bugün Yeni İmaret semtinde Bayezid Camii'nin karşısındaki sokakta yer almakta olup sadece sokağın ismi mevcuttur.

Sefer Şah Mescidi: Hacı Sarraf Mescidi: Yıldırım semtinde, Yıldırım devri alimlerinden Hacı Sarraf Mahallesi'nde Zincirlikuyu Caddesi'nde H.843 tarihinde vefat eden Kadı Zeynüddin Mevlana Sefer Şah'ın bina eylediği mescidi-i şeriftir. Çatısı kubbe olup kaval tabir olunan minaresi de zaman ile 1298'de Cemaati İslâmiye tarafından yıkılmıştır. Başka bir rivayete göre H.1290 (M.1873) de ahali tarafından yıktırılmıştır.³ Sefer Şah Mescidi Mahmiyye-i Edirne kurbinde vaki Timurtaş nam karyede Sefer Çelebi Camii'nin hitabeti Halil Halife'ye verilmiştir.⁴

Gülbahar Hatun Mescidi: Selimiye Camii'nin kuzey taraflarında, eski Askeri İdadi mektebi civarında idi. Gülbahar Hatun Mahallesi'nde çatısı ahşaptan olan mescidin bir minaresi vardır. Baniyesi II. Bayezid'in eşi, I.Sultan Selim'in validesi olduğu rivayet edilir. Rıfkı M. Meriç 1940 ta satıldığını yazar.⁵ Caminin üç satırlık kitabesi Edirne müzesindedir.⁶ Gülbahar Hatun Camii,

¹ Tosyavizde Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 33.

² Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 62.

³ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 148; Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*. 193.

⁴ BOA, İE, EV 20/2436, H.05.10.1092/18 Ekim 1681.

⁵ Rıfkı Melül Meriç, *A.g.e*,

⁶ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 194-195.

Gülbahar Hatun, Fatih Sultan Mehmed'in zevcesi II. Bayezid'in annesidir. Edirne'de adına 855/1451 yılında bir cami yaptırmıştır. Bu cami ile ilgili iki farklı bilgi mevcuttur. Fatih'in eşi Gülbahar Hatun'mu yaptırdı yoksa II. Bayezid'in eşi Gülbahar Hatun'mu yaptırdı Bu konuda farklı görüşler mevcuttur.

Aşube Hatun Mescidi: Karaca Ahmet Mahallesi'nde olan mescid-i şerifdir ki çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır.

Hace Hatun Mescidi: Horozlu yokuşunda, Zincirlikuyu Mahallesi'ndeki mescidin vakfiyesi 836 (1443) tarihli olup mescit şimdi yoktur.¹

Bezirci Hatun Mescidi: II. Murad dönemi eserlerinden olup; Bezirci hatun Mahallesi'nde Camii Şerif Sokağı'ndadır. Şah Melek Paşa zevcesi Bezirci Hatun Mescid-i Şerifi'dir ki Gazi Mihal Bey Camii şerifi civarında mevcut olup çatısı ahşaptandır. 1296 senesinde Tüfenkçi Şeyh Hace tarafından Nakşi dergâhı ittihaz edilmiştir.²

Ömer Baba Mescidi-Ataullah Efendi Camii: Gazi Hoca Mahallesi'nde Ağaçpazarı Caddesi'nde Ataullah Efendi tarafından cami-i şerif olmak üzere bina edilmiş olup, Ömer Baba Mescidi adını almıştır. Çatısı ahşaptandır.

Hamid Bey Mescidi: H. 852/M.1448 tarihli bir vakfiye ile Sitti Hatun isminde birisi Hamid Bey Mescidi Mahallesi'nde bir vakıf tesis etmiştir. Bundan burada bir mescit olduğu ortaya çıkmaktadır.³ Çarşıda Tavukçular Hanı yakınında İğne Fakih ve Hamid Bey Mescid-i Şerifi'dir ki çatısı ahşaptandır. Günümüzde yoktur.⁴

Helvacı Baba Mescidi: Derviş Abi Mahallesi'nde Helvacı Cami Sokağı'nda yer alan mescittir.

¹ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 90.

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 149.Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 68-69.

³ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 144.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 91.

Köse Balaban Mescidi- Kurşunlu Fırın Camii: Köse Balaban Mahallesi'nde Köse Balaban adındaki zat tarafından bina edilen Mescid-i Şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Minaresi zaman ile yıkılmıştır. Eski temeli üzerine 1316 tarihinde yeniden bir minaresi inşa edilmiştir. Kurşunlu Fırın Camii 'de derler. Köse Balaban Mescid-i Şerifi'nde yevmi üç akçe vazife ile imam olan Mahmud Halife vefat edip yerine Mustafa bin Abdulcelil görevlendirilmiştir.¹

Turgut Bazergan Mescidi: Turgut Bazergan Mahallesi'nde çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır.²

Nişdoğan Mescidi: Nişdoğan Mahallesi'nde çatısı ahşaptandır.

Kunduk Osman Mescidi: Kirişhane, Kunduk Osman Mahallesi'nde Kunduk Osman tarafından bina edilen mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Minaresi 1165 senesi zelzelesinde münhedim olmuştur. Mescidi harapdır.³

Fanfan Mescidi: Muradiye Mahallesi'nde Fanfan Hasan Efendi'nin bina eylediği mescittir. Çatısı ahşaptandır ve haraba yüz tutmuştur. Banisi burnundan söylediği için "Fanfan" namıyla şöhret bulmuştur.⁴ Bugün bulunduğu bölgede mescidi olmayıp yerinde kabri vardır.

Dağdeviren Mescidi: Hadım Firuz Mahallesi'nde Dağdevirenzade Mehmet Ağa'nın bina eylediği zaman ile yıkıldığından arsa olarak kalmıştır.

Zehrimar Mescidi-Taş Odalar Camii: Taşodalar Mahallesi'nde Zehrimar Mehmed Bey bin Ahmed adında H.950/M.1543 tarihinde bina edilmiş olan camii şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Bir minaresi vardır.

¹ BOA, İE, EV.5/518, 20.04.1091/20 Mayıs 1680.

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 150.

³ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnması*, 40.

⁴ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 151.

Üsküfçü Hızır (Hıdır) Mescidi: Dinlence Camii: Kırıkk'ta Tophane yokuşunda Üsküfçü Hızır Mahallesi'nde Üsküfçü esnafından Hızır adında zatın bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. Dinlence Camii adıyla tanınmıştır. Rifat Osman'ın belirttiğine göre bir minaresi kalmıştır.¹

Yakub Kiları Mescidi: Yakub Kiları Mahallesi'nde Kiları Yakup tarafından bina edilen mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. 1305 senesinde tamir edilmiştir.

Kebe Yapıcı Mescidi: Kebe Yapıcı Mahallesi'nde Kadirhane Caddesi'nde Kebe Yapıcı tarafından bina edilen mescid-i şeriftir ki Badi'nin belirttiğine göre arsadır.

Şah Mehmed Mescidi: Yancıkçı Şahin Mahallesi'nde Şah Mehmed adındaki zat tarafından bina edilmiş mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Ayşe Kadın Hanı yanındadır.

Yancıkçı Şahin Mescidi: Yancıkçı Şahin Mahallesi'nde Yancıkçı Şahin Ali Ağa'nın bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı çok zamandan beri münhedim olup yalnız bir minaresi mevcuttur. Yıkılmıştır.² Yancıkçı Şahin Camii: Banisi Yancıkçı Şahin Ali Ağa'dır. Arsası 1940'ta satılmıştır. Arsası üzerine 1944'te ev inşa edilmiştir.³

Karaca Bevvab Mescidi: Karaca Bevvab Mahallesi'nde Karaca Bevvab adında zat tarafından bina edilmiş olan mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptan olup yıkılmıştır.

Sabuni Mescidi; Sabuni Mahallesi'nde *Hacı Ali* adındaki zat tarafından bina edilmiş olan mescid-i şeriftir ki çatısı kubbedir. Bir minaresi vardır. 1165 büyük depremde minaresi şerefeye ka-

¹ Tosyavizade Rif'at Osman, *Evkafı İslâmiye Tarihi*, 99.

² Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 45.

³ Rıfkı Melül Meriç, A.g.e, 96.

dar yıkılmıştır.¹ Bugün ise sadece sokağa ismini vermekte olup arsası vardır.

Vavlı Mescid: Kıncı Firuz Mahallesi'nde Kazasker Davud Efendi'nin bina eylediği mescid-i şeriftir ki Vavlı Camii namıyla şöhrat bulmuştur. Sebebi de yazlık yani son cemaat mahalli duvarına büyük bir vav harfi yazılmış olmasıdır. Çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. Günümüzde ise bulunduğu sokağa *vavlı camii sokağı* ismini vererek ismiyle yaşamaya çalışmaktadır.

Sufi İlyas Mescidi: Sufi İlyas Mahallesi'nde Menzilahı Cad-desi'nde Sufi İlyas tarafından bina edilmiştir. Çatısı ahşaptandır.

Kiremitci Hacı Halil Mescidi: Kiremitci Hacı Halil Mahallesi'nde Kiremitçi esnafından Hacı Halil'in bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır.

Kızıl Minare Mescidi-Zağnos Subaşı Mescidi: Kızıl Minare Mahallesi'nde Zağanos Subaşı'nın bina eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. Zamanla harab olduğundan 1306 senesinde ahşap olarak bina edilmiştir.

Katib-i Cev Mescidi: Katib-i Cev Mahallesi'nde Katib-i Cev tarafından bina olunmuş mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır.

Altuni Mescidi: Altuni Mahallesi'nde, bina olunan çatısı ahşaptan mescid-i şeriftir.² Üç Şerefeli civarında mescidi yıkılmıştır. Minaresiz ve çatısı ahşap idi.³

Zincirlikuyu Mescidi: Sivrihisari Mescidi: Zincirlikuyu Mahallesi'nde Sivrihisari Mescid-i Şerifi'dir ki çatısı ahşaptandır bir minaresi vardır. Bugün caminin temelleri ve minaresinin de külahtan aşağısı durmaktadır. Gazimihal Mahallesi'ndedir.

Ali Kuş Mescidi: Ali Kuş Mahallesi'nde Bu mescid-i şerif Mevlana Alaüddin Ali Kuşçu tarafından bina edilmiş olan ve za-

¹ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 153.

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 153.

³ Tosyavizade Rıfat Osman, *Edirne Rehnüması*, 31.

manla Hristiyan ahalinin yaşadığı yer olduğundan dolayı uzun süre arsa olarak kalmıştır.¹

Zen-i Firuz Mescidi: Zen-i Firuz Mahallesi'nde Kaleiçi'nde Firuz Ağa Cami-i Şerifi'nin banisi olan Firuz Ağa'nın zevcesi Mihrinigar Hatun tarafından çatısı ahşaptan olarak bina olunmuş ve bir minaresi vardı.²

Külahdüz Mescidi: Külahdüz Mahallesi'nde Külah-düz Ali Bey'in bina eylediği mescid-i şeriftir ki zamanla yıkılmıştır.

Darü's-siyade Mescidi-Fazlullah Paşa Mescidi: Edirne'nin girişinde Ayşe Kadın semtinde Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı'nın arkasında idi. Badi Efendi' zamanında mevcuttu. Darü's siyade Mahallesi'nde Fazlullah Paşa tarafından bina edilen mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptan olup bir minaresi vardır. Rif'at Osman Bey'e göre Atik Fazlullah Paşa Vakfından olup, cami yanmış olup; harap minaresi vardır.³ Peremeci yalnız kabrinin kaldığını söyler.⁴ Uzuncarşılı ise oğlu ve torunu ile birlikte Gebze'de medfun olduğunu belirtir.⁵ Rif'at Osman Bey'in 1920'de çektiği fotoğrafta harap minare, perişan hazirenin solunda kervansaray, ortada Ayşe Kadın Camii görülmektedir.⁶

Kavaklı Mescidi: Kavaklı Mahallesi'nde Şehabeddin Paşa Vakfı'ndan bina edilen mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır. Rif'at Osman'a göre Süleymaniye Küçük Pazar'da Sezai Dergâhı civarında olduğunu bildirmektedir.⁷ Bu mescit Tunca'nın taşkınlarından zarar gördüğünden, 1920'lerde terk edilmiş 1935'te arsası 20 liraya, enkazı 270 liraya satılmıştır.⁸

¹ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 40

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e.*, 155.

³ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 36.

⁴ Osman Nuri Peremeci, *A.g.e.*, 78.

⁵ Tayyib Gökbilgin, *Edirne Şehrinin Kurucuları*, 173.

⁶ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e.*, 77.

⁷ Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 41.

⁸ Rıfki Melül Meriç, *A.g.e.*; Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e.*, 97.

Eskici Hamza Mescidi: Eskici Hamza Mahallesi'nde Eskici Hamza demekle şöhret bulmuş olan zatın bina ettiği mescid-i şerifdir ki çatısı ahşaptandır.

Seyfullah Mescidi: Süleymaniye Küçükpazarı Caddesi'nde Seyfullah adında zat tarafından bina olunan mescid-i şerifdir ki kubbesi ahşaptandır, bir minaresi ve sahasında bir medresesi vardır.

İbni Arab Mescidi: İbni Arap Mahallesi'nde İbn Arap tarafından bina edilen mescid-i şerifdir ki çatısı ahşaptan ve bir minaresi var ise de istilada harab olmakla II. Abdülhamid tarafından tekrardan kubbesi yeniden bina olunmuş 1309 senesinde tamamlanmıştır. Arşiv kaynaklarında Araboğlu Mescid-i Şerifi olarak geçmektedir.

Debbağ Hacı Halil Mescidi: Debbağ Hacı Halil Mahallesi'nde Hacı Halil adındaki zatın inşa eylediği mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır, bir minaresi vardır. Çatısı zamanla harap olduğundan Edirne Bostancıbaşı Dağdevirenoglu Mehmed Ağazade Abdülkadir Bey tarafından 1236 tarihinde çatısı yeniden bina edildiğini bilmekteyiz.¹

Hatib Mescidi: Ortaçukur Mahallesi'nde Muradiye Cami-i şerifi hatibi Şikemi Mehmed Efendi tarafından bina olunmuş mescid-i şeriftir ki ahşaptan olan çatısı zaman ile harab olduğundan arsadır. Günümüzde sokağa ismini vermekte olup hatip camii sokak olarak bilinir.

Karaca Ahmed Mescidi: Karaca Ahmet Mahallesi'nde Zerekzade Ahmed Efendi Mescid-i Şerifi'dir ki Karaca Ahmed Mescidi namıyla şöhret bulmuştur. Burası kıyık caddesi Barutluk Mahallesi'ndedir. Bugün ise sadece sokağın ismi vardır. Mescidi ise yoktur.

Karabulut Mescidi: Kıyık Meydan Mahallesi'nde olup; Karabulut İbrahim Bey Mescid-i şerifi'dir ki çatısı ahşaptandır, bir

¹ Ahmet Badi Efendi, A.g.e, 157.

minaresi vardır. Bugün ise mescidi yoktur. Sokağa ismini vermektedir.

Mihalkoç Mescidi: Mihalkoç Mahallesi'nde Mihalkoç Bey tarafından bina olunan mescid-i şeriftir ki arsadır. Banisi Sultan Bayezid ümerasından Mihalkoç Bey'dir.

Taşçı Kasım Mescidi: Arpacı Hamza Mahallesi'nde taşçı esnafından Kasım namında bir zatın bina eylediği mescid-i şeriftir ki zamanla yıkılmış, arsadır.

Beyce (Begce) Mescidi: Beylerbeyi Caddesi'nde, yer alan mescid-i şerifdir ki çatısı ahşap ve bir minaresi vardır. Beyce bin Abdullah'ın 1448 tarihli Vakfiye'sinde geçen Beyce Mescidi H. 1103 (M.1691) tarihinde Defterdar Hacı Yusuf Efendi tarafından tamir olunmuştur.¹ Rif'at Osman Bey kısmen yıkık olduğunu bildirmektedir.² Bugün izi yoktur.

Mutaflar (Muhtablar Mescidi): Hacı Mehmed Ağa Mescidi: Çarşıda İki Kapılı Han Caddesi'nde yer alan Hacı Mehmed Ağa Mescidi'dir ki zamanla yıkılmış ve arsası kalmıştır.

Tarakçılar Mescidi: Tarakçılar Mahallesinde Yediyol ağzında tarakçı esnafından Abdullah Efendi tarafından bina olunmuş olan mescid-i şeriftir ki çatısı bir kubbedir. 1314 senesinde tamir olmuştur.

Akpınarlıoğlu Mescidi: Küçük Arasta'da Sultan Selim Caddesi'nde Akpınarlıoğlu Hanı'nda cadde üzerinde idi. Hanın inşasında yıkılmıştır.

Arabacılar Mescidi: Germekapı Caddesi'nde arabacı esnafı tarafından Tatarhane Kabristanı'na bitişik bina olunan mescid-i şeriftir ki çatısı ahşaptandır.³

Karaca Hacı Halil Mescidi: Aya İsterati Mahallesi'nde Karaca Hacı Hail Mescid-i Şerifi'dir ki çatısı kubbe ise de yıkılmış olup

¹ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 159.

² Tosyavizade Rif'at Osman, *Edirne Rehnüması*, 33.

³ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 160.

iki duvarı kalmıştır. Kaleiçi'nde Keçeciler Kapısı dahilindedir. Sahası kabristandır.

Kahtalu Mescidi: Aya İsterati Mahallesi'nde olup çatısı kubbe ve bir minaresi var ise de zamanla yıkılmıştır.

Köhne Kadı Mescidi: Aya Nikola Mahallesi'nde Kaleiçi'nde Köhne kadı namıyla meşhur Mehmed Efendi mescididir ki sonra arsa olarak kalmıştır.

Küçük Eski Camii: Tahtakale'de Küçük Eski Cami Sokağı'nda Küçük Ayasofya Kilisesi olduğu halde I. Murad zamanında fetihten sonra mescit olunmuş ise de 1165 senesi zelzelesinde yıkılmıştır.¹

Viran Camii: Kazzaz Salih Mahallesi'nde Viran Camii Mescid-i Şerifi'dir ki tavanı ahşaptandır. bir minaresi vardır. 1165 depreminde minaresinin şerefesinden yukarısı zedelenip yerinden oynamıştır. Çatısı 1263 senesinde yıkılmıştır. Minaresi mevcuttur. Çok seneler harap olduğundan Viran Camii olarak anılmıştır. Muhtemelen Kazzaz Salih Camiidir.

Gendüm Küp Mescidi: Tahmiste Saraçlar Sokağı'nda yer alan mescid-i şerif olup, büyük yangında yıkılmış olup geriye arsası kalmıştır.²

Topçu Kışlası Camii: Saray Ovasında Topçu Kışla-i Hümayunu içinde Sultan II. Abdülhamid iradesiyle bina edilmiş olan camii şerifidir ki 1307 tarihinde bina olunmuştur.

Alagöz Mehmed Efendi Camii: Kaleiçi'nde Alagöz Mehmed Efendi Camii'dir ki banisi defter emini idi.³

Bazergan Bali Camii: Ayşekadın civarında olan mahallesinin Hoca Bali ismini taşıdığı, ortadan kaybolmuş tamamen yok olmuştur.⁴

¹ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 161.

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 162.

³ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 163-164.

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 63.

Takkeci Kara Bali Camii: Kaleiçi'nde, Takkeci Kara Bali Mahallesi'nde olup tamamen yok olmuştur.

Hacı Pervane Camii: tamamen yok olmuştur. Ebu'l Fazl Mehmed Efendi Camii, tamamen yok olmuştur. Banisi İdris-i Bitlisi'nin oğlu Ebu'l Fazl Mehmed Efendi'dir.

Divane Sinan Camii: Kaleiçi'nde olup tamamen harabedir.

Denizlizade Camii: Kale içinde Denizlizade Ahmed Efendi Mescid-i Şerifi'dir ki tamamen yok olmuştur.

Şeyh Muslihuddin Mescidi: Debbaghane semtinde ve Debbagh Halil Mahallesi'ne tabi olan H. 854 ((M.1450) tarihinde tesis edildiği anlaşılmaktadır. Caminin enkazı 7 lira bedelle 1928'de atılmıştır.¹

İsa Fakih Camii: Papa Kaçanos Mahallesi'nde İsa Fakih Cami-i Şerifi'dir ki yok olmuştur. Banisi Edirne Kadısı idi.²

Hoca Hayrüddin Mescidi: Mahmud Ağa Mahallesi'nde Kayış Ahmed sokağında bir cami olduğunu bu asır başında arsa haline geldiğini Badi Efendi belirtir. Kaleiçi'ndedir.³

Kadı Abdülvehab Camii: Kaleiçi'nde Abdüvehhab Cami-i Şerifi'dir ki tamamen harabdır.

Pür-nazar Seyyid Mehmed Efendi Camii: Kaleiçi'nde nazır Seyyid Mehmed Efendi camii şerifi olup tamamen harabdır.

Mehmed Tahir Efendi Camii: Kaleiçi'nde Mehmed Tahir Efendi Cami-i Şerifi'dir ki tamamen yok olmuştur.

Mustafa Atıf Efendi Camii: Mustafa Atıf Efendi Cami-i Şerifi olup tamamen ortadan kaybolmuştur.⁴

Zen-i Saruca Mescidi: Saruca Paşa ve zevcesi Gülçiçek Hatun'un Kirişhane'de Tunca kenarında bir mescidi olduğu ve ma-

¹ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 127.

² Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 164.

³ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 197-198.

⁴ Ahmet Badi Efendi, *A.g.e*, 165.

halleye (Kendü Dönen Dolap) ismin verdiği bilinir. Mescit şimdi yoktur.¹

1752 Büyük Edirne Depreminde, Mesudiye, Halebi, Fatma Hatun Camii, Şeyh Şücaeddin Camii, İsmihan Sultan Camii, Firuz Paşa Camii, Saraçlar Camii, Mezid Bey Camii, Noktacı Camii, Vakteyn Mescidi, Kilise Camii, Rakkas Ali Bey Mescidi, Abdurrahman Mescidi, Kunduk Osman Mescidi, Sabuni Mescidi, Viran Camii Mescidi, Küçük Eski Camii Mescidi zarar görerek ortadan kaybolmuşlardır.²

İstanbul Çevre Kültürü ve Tarihi Eserleri Koruma Derneği Edirne’de 2019 yılında Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne müracaat ederek yerlerini belirlemiş oldukları toplamda 36 cami ve mescidin bir kısmı tescil edilmiş bir kısmı için de ilgili kuruluşlara müracaat edilmiştir. Tescil edilenler, Hacı Hasan Camii, Kürt Hoca Camii, Tirit Baba Mescidi, Sıkça Murad Mescidi, Esmâ Sultan/Kipeli Minare Camii, Hacegi- Hocaki Camii, Devletşah Mescidi, Noktacı Camii, Ahi Hasan Temelsiz Camii, Attar Hacı Halil Mescidi, Mesudiye Camii, Hoca Bali-Hacı Bale Mescidi, Potlu-Feyzullah Efendi Camii, Hacı Doğan Mescidi, Hacı Burnaz-Keçeci Ahmed Camii, Sabuni Hacı Ali Efendi Mescidi, Saçlı Ali Efendi Mescidi, Beyce-Begce Mescidi, Hacı Hasan Mescidi, Kavaklı Mescidi, Fanfan Mescidi, Hadım Balaban Mescidi, Gazi İbrahim Bey Mescidi, Veledi Veliyyüddin Mescidi, Karaca Ahmed Mescidi, Hadım Demirtaş Mescidi, Zağanos Paşa-Kızıl Minare Mescidi, Mehmed Ağa Camii, Fatma Sultan Camii, Cafer Ağa- Cafer Çelebi Camii, Fındık Fakih-Koğacılar Camii, Balaban Paşa Camii, Hacı-Hoca İlyas Camii, Abdurrahman Çelebi Camii, Askeri Hastane Camii,³

¹ Ekrem Hakkı Ayverdi, *A.g.e*, 165.

² Hasan Ali Cengiz, *1752 Edirne Depremi (Zelzele-i Azime)*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020), 113-125.

³ <http://isted.org.tr/upload-file/edirne-kayip-eserler-ve-tescil-edilenler.pdf> (erişim: 20.09.2020)

Sonuç

Tarihin akışı içerisinde Osmanlı'dan günümüze Edirne şehrinde birçok camii ve mescidin inşa edildiğini görmekteyiz. Fakat yıllar içerisinde yangın, deprem, su baskınları, savaşlar ve istilaların etkisinin yanında ilgisizlik ve bakımsızlık yüzünden satılarak veya yıktırılarak birçok tarihi camii ve mescidin şehrin var olan dokusundan kaybolduğuna şahit olmaktayız.

Bu çalışmamız ile kaybolan cami ve mescitlere bir nebze de olsa vefa borcumuzu yerine getirerek şu anda hayatta olmayan camii ve mescitler konu edilmiştir. Bazılarının kaynak eserlerde sadece ismi olup haklarında fazla bilgi maalesef yoktur. Bazılarının ise bulunmuş olduğu sokağa ismini vererek ortadan kaybolduğunu görmekteyiz. Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından zaman zaman harabe olan camiler tamir ettirilerek günümüzde hizmete sunulmuştur. Bunların arasında şu camileri sayabiliriz. Medrese Ali Bey Camii, Kirazlı Camii, Şahabeddin Paşa Camii, Taşlık Camii, Mahmud Paşa, Selçuk Hatun Camii, Hasan Sezai Camii, Kuşdoğan, Kuşcu Doğan Camii, Kazzaz Salih Camii, Timurtaş Camii tamir edilerek, harap ve bitap durumdan günümüze kazandırılmıştır. Bizim umudumuz bir gün gelecek belki de hayatta olmayan, harab olan bu bu 168 camilerden ve mescitlerden bazıları diğerleri gibi bir gün yapıp tekrardan şehrin dokusuna canlılık katacaktır. Bir nebze de olsa Camiler Haftası dolayısıyla bir camii veya mescidin hayat bulması duasıyla emeği geçenlere teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). İE- İE.EV. 5/518.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). İE.HAT, 4/417.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA) C.EV.448/22689.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA) İ.E.EV. 15/1740.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA) AE.SAMD.III, 9/824.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA, C.EV, 18.02.1084/4.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA,C.EV, 152.7599.02.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA, TS.MA.E, 843/16.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA BOA, AE,SMHD, 109/7824
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA BOA,C.EV.448.22689
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA BOA, İE,EV 20/2436.
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA, İE.EV, 31/3601
- Başkanlık Osmanlı Arşivi BOA, TSMA-E 528/61
- Aslanapa, Oktay. *Edirne’de Osmanlı Devri Âbideleri*, İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2014.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı. Osmanlı Mimarisinde I.Murad-Çelebi Mehmed-II.Murad ve Fatih Devri Eserleri, Yayına Hazırlayanlar İ.Aydın Yüksel-İ.Numan, İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2014.
- Badi Efendi, Ahmed. *Riyaz-ı Belde-i Edirne*, C.1/I (Haz.), Yrd. Doç. Dr. Niyazi Adıgüzel, Yrd. Doç. Dr. Raşit Gündoğlu, İstanbul: Trakya Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Cengiz, Hasan Ali. 1752 Edirne Depremi (Zelzele-i Azime) İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020.
- Dündar, Abdülkadir. *Edirne Şehri ve Tarihi Eserleri (1918 Yılına Ait Bir Haritaya Göre)*, Dinî Araştırmalar, Mayıs-Ağustos 2007, C.10.
- Eyice, Semavi. “Edirne Mimari”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 10:436-436, İstanbul TDV Yayınları, 1994.
- Gökbilgin, Tayyib. Edirne Şehrinin Kurucuları, Edirne Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Gökbilgin, M.Tayyib. “Edirne”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 10:427. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Hibri, Abdurrahman, Enis’ül Müsamirin, Edirne Yazma Eserler Kütüphanesi, Demirbaş No: 2344.

Hibri, Abdurrahman. Hibri, Enis’ül Müsamirin, Çev. Ratip Kazancıgil, Edirne: 1996.

Kara, Mustafa. “Tekke”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, 2011, 40:368-370.

Kayıcı, Halûk. Salnamelere Göre İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı, Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2013

Karakuş, Sadık Emre, *Osmanlı İdaresinde Edirne*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (1789-1830), Elazığ 2018.

Meriç, Rıfkı Melûl Meriç. *Şehrin Hüznü Edirne’nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında*, (sad.), Asaf Meriç (İstanbul: Edirne Valiliği Yayınları), 2013.

Osman, Rif’at. Edine Sarayı, (Haz.) Süheyl Ünver, (Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi 1989).

Peremeci, Osman Nuri. Edirne Tarihi, İstanbul 1949 Resimli Ay Matbaası.

Tosyavizade Rif’at Osman, Edirne Rehnüması, Haz. Ratip Kazancıgil, İstanbul 2013.

Tosyavizade Osman, Rif’at, Edirne Evkâf-ı İslâmiyye Tarihi Camiler ve Mescidler,(sad.), Ülkü(Ayan) Özsoy, (Ankara 1999, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları)

Yiğit, Ahmet. XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne Kazası, (Basılmamış Doktora Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1998)

<https://www.milliyet.com.tr/galeri/1827-yilinda-yapilmisti-mah-kumlar-ortaya-cikardi-kayip-cami-6085670> (erişim:24.08.2021)

<http://isted.org.tr/upload-file/edirne-kayip-eserler-ve-tescil-edilenler.pdf> (erişim: 20.09.2020)

İKİNCİ OTURUM

EKLER:

ÇOKALCA CAMİİ

VELED-İ VEİYYÜDDİN MESCİDİ

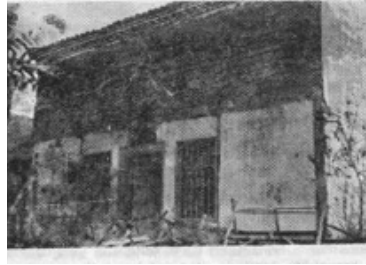
HOCAİ CAMİİ

SARI CAMİİ

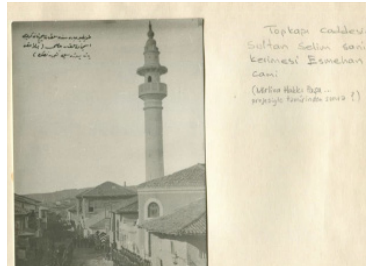
KALEİÇİ

SIKÇA MURAD CAMİİ

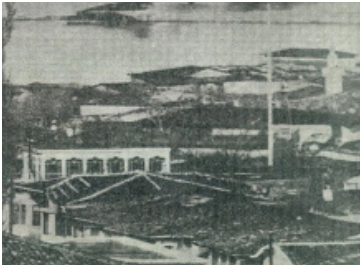
DAYE HATUN CAMİİ

İSMİHAN SULTAN CAMİİ

FAZLULLAH PAŞA CAMİİ

DEVLETŞAH MESCİDİ

VELED-İ VELİYÜDDİN MESCİDİ

ATTAR HACI HALİL MESCİDİ

ZAĞANOS PAŞA - KIZIL MİNARE CAMİİ

İKİNCİ OTURUM

UMUR BEY MESCİDİ

BERKUK AĞA CAMİİ

KEVSEC BALABAN MESCİDİ

ŞEYH ŞUCAEDDİN CAMİİ

KARACA AHMET CAMİİ

MAHMUD AĞA MESCİDİ

HATİP CAMİİ

ZEHRÎMAR CAMİİ

HACI HASAN MESCİDİ

HACI İslâm BEY CAMİİ

NOKTACI CAMİİ - KIYIK

ZİNCİRLİKUYU CAMİİ